

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődék a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDAK:	Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	»Kosmos« müntézet, kö- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	Zeisler M., István-tér 17.
I. KERÜLET (VÁR).	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Lőw Ede, Váci-körút 80.	Kunoss Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.	Bartalits Imre, Eszterházy-utca 12.
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Márkus Samu, Dorottya-utca 6.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19.	Fritz Ármán, József-körút 5.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, Hold-utca 7.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	»Magyar Nyomda«, József-körút 47.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Rudnyánszky Antónia, Papnövelde-utca 8.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Süsz Dávid, Haltér 5.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Mezei Antal, Mozsár-utca 8.	Tóth Gyula, Baross-utca 49.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Munk és Kohn, Király-utca 58.	Weissenberg Ármán, Eszterházy-utca 16.
Wacker F., Lánchíd-utca 17	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Quittner József, Váci-körút 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	IX. KER. (FERENCZVÁROS)
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
Wimmer Márton, Szerfűző-utca 10.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Schlesinger és Kleinberger Nagykorona-utca 15.	Posner K. Lajos és Fia, Csengerly-utca 31.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel)	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19.	Gyapju-u. 6. sz., Vadász- utca sarkán.	Schwartz Jakab, Ó-utca 40.	Első Kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	Adler és Társa, Bálvány-utca 2.	Weizsmann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	BETŰÖNTÖDÉK:
Buschmann Ferencz, Koronaherczeg-utca 8.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	Deutsch József, Károly-körút 7.	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
»Corvina«-nyomda (Schlesinger Ignác), Rostély-utca 3.	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemnitzer-utca 6.	Garai Mór, Károly-körút 3.	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	Bielitz B., Király-utca 6.	Heimlich Jakab, Király-utca 47.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessewffy-utca 32.
Fanda József, Aranykéz-utca 5.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	Bróza Ottó, Váci-körút 17.	Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.)	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Gansel Zsigmond, Károly-utca 18.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Rombach-utca 1.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kaufmann József, Mária Valéria-utca 15.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Löbl Mór, Király-utca 13.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	Propper Leó, Erzsébet-körút 22.	Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.			Schmidl Sándor, Dohány-utca 9.	Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kolozsvár. Ferdinánd, Gombos és Sztupjár.	Munkács. Özv. Blayer Pinkászné s fia. Farkas Kálmán. »Kárpát« könyvnyomda
Alsó-Kubin. Schneider Dezső.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	»Ellenzék« nyomdája. Gáman János Örökösei.	Muraszombat. Grünbaum S.
Alsó-Lendva. Bozzay P.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőre« ny. Kutassi Imre.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Voltz H.	»Közművelődés« nyomda. Lehmann és Baldi.	Nagy-Atád. Grünberger Z.
Apatin. Szavadil József.	»Debreczen« nyomda-részvény-társaság. Pongrácz Viktor.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	»Magyar Polgár« nyomd. Poltz Albert.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Klein Lipót.
Arad. Aradi nyomda-társaság. Bloch H.	Városi nyomda. Ifj. Gyürky Sándor.	Hajdu-Büszörmény. Maróczy M. József.	Strattinger G.	Nagy-Becslerék. Grcsics I. Paul F.
Gyulai István. Lengyel Lipót.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Halas. Prager Ferencz.	Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignáczné.	Pleitz Fer. Pál Utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.). Scheinberger Ignác.
Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház-megye nyomdája. Réthy Lipót és Fia.	Detta. Heldenwanger J.	Hátság. Stern M.	Körmen. Részvény-nyomda.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
I. aradi amerikai gyors-sajtónyomda.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Kanitzer G.	Körmöczbánya. Jürges A. Özv.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Abrudbánya. Politzer Zs.	Devescer. Rosenberg Zsigmond.	Lévai Fülöp.	Kőszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. és F.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felszámolás alatt.)	Ditró. Ditró és Szárhegy közseg-gek nyomdája.	Holics. Hotascha J.	Kula. Berkovics Márkus.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarukady Nagy Zsigmond és Társa. Turóczy Zsigmond.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	Dombóvár. Első dombóvári könyvnyomda és papirszergyár.	Huszt. Mermelstein Fülöp.	Kún-Szt-Márton. Sima F. fiókja.	Nagy-Kikinda. Jokly L. Radak János. Milenkovits István.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Igló. Schmidt József.	Kún-Szt-Miklós. Bors K.	Nagy-Körös. Ottinger Ede.
Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Duna-Szerdahely. Goldstein Józsuá. Adler Netti.	Ipolyság. Neumann József.	Léva. Nyitrai és Társa.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Bártfa. Bleier M.	Eger. Érseki lyc. nyomda. Kohn Dávid.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Lippa. Povázsay Testvérek. Zách József.	Nagy-Róczy. Künstler Soma.
Battonya. Gaál Vilmos.	Eperjes. Hedry Bertalan. Kosch Árpád.	Kabold. Deutsch Mózes.	Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Békés. Povázsay Testvérek.	Érsekujvár. Winter Zs.	Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Szeben. Krafft Vilmos. Drotleff József. Intitút tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Békés-Csaba. »Corvina« ny. (Szihelszky József.) Lepage Lajos.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kaposvár. Hagelmann K. Jancovics Gyula. Káthelyi Miksa. Magyar János.	Losoncz. »Kármán« részvény-társ. Roth Simon.	Nagy-Szt-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Bélczyes Muntján József.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf.	Kapuvár. Buxbaum József. Fieler Hermann.	Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia.	Nagy-Szőllős. Schwartz Béla.
Besztercze. Botschar T. Orendi Károly.	Fehértemplom. Wunder J.	Karánsebes. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Magyar-Óvár. Czeh Lajos.	Nagy-Szombat. Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye.
Beregszász. Farkas K. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Karczag. Szodi S.	Makó. Gaál és Gümöry. Neumann József.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Besztercezbánya. Machold F. Singer Jakab.	Fertő-Nezsider. Horváth B.	Kassa. Özv. Lipóczy Józsefné. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly. Nemes F. (betűöntődével is bír).	Mármaros-Sziget. Berger Miksa. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Viski Balás Lajos.	Nagy-Várad. Berger Samu. Láng József és Társa. Freund L. Laszki Ármin. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szligheti« nyomda Pauker D.
Bicske. Lederer Sándor.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-Itografico Fiumano.	Kecskemét. Szilády László. Tóth László. »Pannonia« nyomda.	Maros-Vásárhely. Ady Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó-nyomdája.	Nemet-Bogsán. Zeiser J.
Bonyhád. Özv. Fein Teréz.	Fogaras. Thierfeld Lipót.	Késmárk. Sauter Pál.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Nemet-Palánka. Kristofek József.
Brassó. Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés« nyomda.	Galánta. Német Gyula.	Keszthely. Nobel J. Farkas J.	Medgyes. Reissenberger G.	Nyiregyháza. Kalina József. Jóba Elek. Piringer János.
Breznóbánya. Kreisler J.	Galgócz. Sternér Adolf.	Király-Helmező. Klein József.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	
Buziás. Ullmann F.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó L.	Kis-Czell. Menyhért Julia.	Mindszent. Goldstein Mór.	
Csákova. Chudy Testvérek.	Gyoma. Kner Izidor.	Kézdi-Vásárhely. Szabó A.	Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
Csáktornya. Fischl Fülöp.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.	Modor. Zeiser J.	
Cservenka Spannagel J.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia« könyvnyomda (tulajd. Haar és Raab). Polgár Bertalan.	Kis-Martón. Dick Ede.	Módos. Staitz György.	
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.		Kis-Várda. Berger Ignác.	Mohács. Bland János.	
Csikszereda. Györgyjakab Márton.			Mokrin Tóth Ferencz és társa.	
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber Jánosné.			Moór. Engländer Jakab.	

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 MÁRCZIUS

3. SZÁM

A plágium.

Eczifra betegség, mely utóbbi időben ismételtelen s oly sűrűen foglalkoztatja a sajtót, némiképen, bárha átvitt értelemben, bennünket nyomdászokat is érdekel.

Tudjuk ugyanis, hogy a szellemi szülemények — legyenek azok akár eredetiek, akár utánzottak — a mi sokszorosító iparunkkal szoros összefüggésben állanak, a mennyiben a nyomdaipar nélkül nem igen láthatnának napvilágot s így a hirt, dicsőséget nem igen szerezhetnék meg maguknak az igazi meg az áltudósok, mely utóbbiaknak azonban gyakran megsemmisülésükre vezet a sajtó vétkes eszközzé tétele.

De hát ez eddig, szigorú szakszempontból, alig érdekelhetne bennünket, ha egy kóros s mindenképen reparálandó állapot nem tenné mindennapivá — még gyakrabban, mint a szellemi szarkáskodást — a nyomdaipar vétkes plagizálását. Mi tehát ez utóbbiról óhajtunk ezuttal szólni, a nélkül, hogy magunkénak vindikálnánk ez ügy szóba hozásánál az elsőséget; minthogy azonban a dolog jóformán feledésbe ment, elintézendő napirendre akarjuk hozni az *impressum-ügyet*.

Elodázhatlannak tartjuk, hogy e dolgot most már beható megvitatás tárgyává tegyük és ennek eredményeképp a cselekvés terére juttassuk; mert nem tűrhetjük, hogy bármely papirkereskedő, sőt trafik, a mely papirost is árúsít, nyomtatvány-megrendeléseket hajkurászson, a melyekre aztán rányomatván czégét, saját termékeiként tüntesse föl.

Pedig napról-napra sűrűbben láthatjuk soha és sehol nem existált nyomdák impressumát, különösen az apróbb kereskedelmi nyomtatványokon, néha azonban nagyobb munkákon, árjegyzékeken is. Mert manapság már a legkisebb papir-szatós is hirdeti, hogy nyomdai munkákat jutányosan elvállal és »készít«.

A nyomdaipar is eszméket igényel technikájában. Bármily primitív munka készítésénél is gondolkoznunk kell; nem foghatunk a munkához a nélkül, hogy meg ne fontolnók, a mit készitendők vagyunk. Hát még díszesebb munkáknál! Mennyi gondot ad, míg egy ilyen munkának annak rendje és módja szerinti készítésére nézve tisztában vagyunk.

Nem plagizálás-e tehát, ha a nyomda-technikai eszméket magukénak vallják és firmájukkal ékesítetik olyanok, kiknek talán fogalmuk sincs a nyomtatványok

előállítás módjáról; olyanok, a kik talán még valójában nyomdát se láttak.

A nyomdász, jobban mondva nyomdatulajdonos mindannyiszor felindul, valahányszor ráteszi saját munkájára másnak a nevét és így a plágiumnak maga kényszerül talajt adni. Minthogy azonban a cselekmény tiltva nincs, az illető ügyfél kívánatára kénytelen rátenni annak a firmáját, mert — szüksége van munkára. Csakhogy e kényszerhelyzet egyéb káros gyümölcsöket is terem a nyomdász-iparra nézve; így, hogy egyebet ne említsünk, az impressumokkal való visszaélés elsőrangú elősegítője a szennykonkurrencziának, a mely hogy mennyire gátolja a nyomdász-iparnak helyes irányban való fejlődését, mindnyájan tudjuk.

A papirkereskedő a mellett, hogy jókora hasznot húz az általa feladott munka után, mindannak daczára, hogy az illető nyomtatványnál semmi kezelési vagy egyéb költsége nincs, — még abban az előnyben is részesül, hogy a nyomtatványokon hivalkodó impressuma által a további rendeléseket is ő kapja, sőt ugyancsak ez által közvetítés útján még több rendelést is kap. A nyomdász a nyomtatványért alig kap annyit, a mennyi haszon tisztán marad a papirkereskedőnek. Ez tehát oly visszás és meg nem tűrhető állapot, melyen okvetlenül segíteni kell, és azt hisszük, segíteni lehet is.

Vegyék kezükbe a fővárosi nyomdatulajdonosok ez ügyet, de természetesen az olyanok is, kik közvetlenül érdekelve nincsenek, t. i. nem szorulnak arra, hogy papirkereskedőknek dolgozzanak; támogassák az erősek a gyengéket, a nagyok a kicsinyeket; mindenestre csak hasznára fog válni az egész nyomdász-iparnak, ha e kérdés mielőbb kielégítő megoldást nyer. Ugy hisszük, egy felirat a kereskedelmi miniszterhez, ki az iparban előforduló ily visszás állapotokat szívesen orvosolja — elégséges lenne az ügy rendezésére.

Különben igen óhajtandó volna, ha a szaktársak, s különösen a közvetlen érdekelt főnök urak hozzá szólnának e dologhoz, mert jól meghányva-vetve a kérdést, hamarabb érne meg a cselekvésre. E folyóirat szerkesztője bizonyára tért fog adni ez általános, nemcsak a munkaadókat, de közvetve a nyomdai munkásokat is érdeklő felszólalásoknak.* —/—r.

* Igen szívesen. Szerk.

A német könyvnyomdász-egyesület nemzetközi cseremintái.

Későn jött, de mégis itt van a várva-várt vendég, mely elé annyi szaktárs tekint kíváncsisággal vegyes várakozással.

Pompás kötésben mutatta be magát a mi kedves barátunk, melynek megjelenésével teljesen meg vagyunk elégedve.

Sok jót élveztünk a hatalmas gyűjtemény átlapozásánál, valami jelentékeny haladást azonban az előző kötethez képest nem igen konstatálhatunk.

A résztvevők száma bár néhányval szaporodott s a minőség egészben véve semmikép sem maradt hátra: mindazáltal új eszmét vagy motivumot, mely túlszárnyalná a múlt évi mintákat, igen keveset találunk. Ehhez hozzájárul még ama körülmény, hogy sok beküldött mintát vissza kellett utasítani, a mi bizonyossága annak, hogy még igen sokat kell tanulnunk. Mi ugyanis mindig azon alapelvből indulunk ki, hogy sokkal jobb valami kisebbszerű, szép, gyakorlatias, jó, vagy új dolgot produkálni, mint nagy feladatokra vállalkozva, magunkat azon szégyennek kitenni, hogy esetleg visszautasítottunk.

Ezzel azonban éppen nem akarjuk azt mondani, hogy a valódi önálló munkától visszajedjünk, sőt ellenkezőleg keressük a rossz sikernek okait s ezeket megtalálva, igyekezzünk a jövőre jobbat, hibátlanabbat produkálni. Néha egy kis ártatlan hiány miatt a legszigorúbb kritika éri a legjobb munkát is, ez legyen azonban éppen az ok, mely bennünket mindig tanulmányozásra sarkaljon, újabb és újabb dolgok teremtése céljából.

Államok szerint csoportosítva, a csereminta-gyűjtemény a következő számokban tünteti föl a résztvevőket: California 1, Dánia 3, Németország 171, Anglia 36, Finnország, Franciaország, Németalföld egyenkint 1, Norvégia 2, Ausztria és Magyarország 44, Oroszország 10, Svédhon 2, Svájc 12, Törökország 2, összesen 286.

Valóban örvendünk, hogy a magyarországi résztvevők becsülettel állják meg helyüket a gyűjteményben; és hogy nem maradtunk hátra, élénk bizonyítékot szolgáltatnak a különböző magyarországi származású minta-lapok.

Legelső sorban is a jőnevű fővárosi *Buschmann*-féle könyvnyomda törekvő és tehetséges gépmesterével, *Aigner* Antal szaktárssal akarjuk kezdeni, illetve ez utóbbi munkájával, a 223-ik minta-lappal. Modern vonal-ékítmény, melyet a minta-lap szedője: *Csima* József, igen jól használt föl, kitűnően választott színes nyomás és a szedés-elrendezésnek ügyes fölfogása alkotja e lap első tervezetét: a résztvevő cég levélfejét; az aranyporral hintett és szürkés violetben tartott keresztülfutó lécz, melyben a cég firmája van szintén aranyban, fekete árnyalattal elhelyezve, kiváló elismerést érdemel, csak a fölötte felbukkanó napot tartjuk kissé erőszakoltnak. A második tervezet számlafejet ábrázol; ez azonban ugy szedésben, mint nyomásban kevésbé jó, mint az első. Az inicziál-betű

abszolúte nem illik, már irányánál fogva sem, a cég-felírásához, mely különben szintén aranyban zöld árnyalással van tartva s aranyporral hintett sárga alapon van elhelyezve. Az inicziális teljesen el van választva az utána következő betűktől, mely a figyelő szemet ugyancsak bántja; szóval az egészen hiányzik az a bizonyos jótévő egyöntetűség, mely kellemesen hat. E minta-lapon a festékek stb. beszerzési forrása is fel van tüntetve, a mit nem helyeslünk, mert ez, általánosan használva, a gyűjteményt a különféle gyárak reklámeszközévé avatná; azután meg technikai szempontból is befolyásolja — legalább a most tárgyalt mintalapon — az összehatást.

Mint mindig, ugy a jelen esetben is becsületére válik a *Brózsza* cég a magyar főváros nyomdájának ama törekvésben, hogy a szedés-nyomásban a mind jobban való tökéletesedés felé igyekeznek. Azon buzgóságnak, hogy lehetőleg szepet és jót alkosson, az általa beküldött jelen minta-lap is egyik ékes jele, s színnyomásával — mely különben ezuttal ugyancsak erősen van a gyűjteményben képviselve — elismerésünket érdemli ki; *Mazák* gépmester kitüntette magát ugy karton-kivágásaival, mint az egészben csinos, tiszta nyomással, s mi szívből gratulálunk neki ez első, sikerült föllépéséhez.

Hornyánszky Viktor nyomdája ama jeles cézégkártyájával tünteti ki magát, melyet a Grafikai Szemle 1892-iki 8. számának is szíves volt átengedni. E minden tekintetben becsületünkre való munkáról nincs is tehát ezuttal mit mondanunk.

A »*Pallas*« sokkal ismertebb, mintsem hogy szükséges volna műlapjait behatóbban megbeszélni. Eredetiség és pontos kivitel a szedésben, jó — habár gyakran kissé excentrikus — színválasztás és jó nyomás jellemzik mindkét munkáját, ugy hogy a rajtuk feltűnő szorgalom és izlés mindkettőt értékes munkává emeli; különben annak idején mellékletéül szolgáltak a »Magyar Nyomdászati«-nak.

A »*Pesti könyvnyomda-résztvevőtársaság*« ez évben két munkával vett részt: a Szakkör múlt évi jubiláris közgyűlésére szolgált, ismert »Meghívó«-val és egy litografiai termékkel, mely a »Grafikai Szemlé«-ben már megjelent mint melléklet a múlt évi 10-ik számban. A két munka csinos kivitelű és különösen az első megérdemli a szakkörök behatóbb figyelmét is.

Igen csinos litografiai munka a *Posner* cég műlapja. Rajz és vésés kitűnő összhangban vannak a szép kétszínű nyomással és a két levélfej, összefüggésben az ipari jelvényeket feltüntető oldalléc-czel, melegen ajánlják magukat a kereskedői nyomtatványok terén való utánzásra.

Röviden *Budapest* összes résztvevő nyomdái vetélkedve igyekeztek mennél jobbat produkálni, hogy bizonyithassák a távol népek előtt is tetterejüket és a művészet iránti érzéküket.

Nem kevésbé igyekeztek azonban Magyarország vidéki nyomdái is, hogy a fővárosiak mögött ne igen maradjanak el. Így pl. az ismert »*Magyar Testvérek*« szorgalmas cég *Temesvárott*. Egyik beküldött munkája e cégnek, ugy látszik, specziell a cseremintagyűjteménynek készült; azt mutatja legalább a szó-

vege; e munka azonban sem a szedést, sem a nyomást illetőleg nem sorozható a legjobban sikerült munkák közé, bár a törekvést és szorgalmat, utalva különösen a bevezetésünkben mondottakra, nem lehet tőle megtagadni. A második munka allegorikus csoport, litografiai kivitelben, az 1891-iki temesvári kiállítás emlékére. E lap csinos nyomása dicséretet érdemel, míg viszont az alatt alkalmazott sorok, úgy hiányos csoportosításuk, mint az oda nem illő betűnemek miatt, elvonnak a munka értékéből. Ezen aláírással sorokat különben is sokkal jobb lett volna egy színben nyomni.

A »Romvalter és fia« soproni czég egy lapon két példát mutat be és a felső példánál már megint kénytelenek vagyunk a tévesen alkalmazott »I« kezdőbetűre rámutatni. A kezdőbetűt sohasem szabad így elszigetelve alkalmazni, mint az »Igazoló jegy«-nél is látjuk. Az idegen nyelvű előt is érthetővé kell tennünk, hogy az a betű nem önálló, pedig hát könnyen azt hihetik, különösen mikor a magyar nyelvben oly gyakran találkozunk az önálló *A E* névmutatókkal. A lap alsó része levélfejet ábrázol, mely nem mondható a legsikerültebbnek és már abnormis rajza miatt is hamis esztétikai alapon nyugszik; egyébként nyomdai kivitele jó, különösen pedig kiemelendő mindkét munkánál a szép, tiszta nyomás.

Weisz L. és F. nagykanizsai nyomdászok kettős lapon, egyoldalt nyomtatva, díszoklevelet mutatnak be, mely úgy szedés, mint nyomás dolgában nem egy fővárosi nyomdának is mintául szolgálhatna. A szorosán egymáshoz simuló többszínű keret, a pontos egymásba illeszkedést illetőleg, bárki elismerését is ki kell hogy vívja.

A *fiunei Jerouscheg* czég szintén versenyképességét bizonyítja beküldött dolgozataival, a mi annyival is inkább becsülendő dolog, mert Fiume hosszú ideig, mint sok másban, úgy nyomdászati tekintetben is meglehetősen elszigetelve állott. A felső rész memorandumot mutat, mely egyszerűségével és jól alkalmazott rokokó-vonásaival jó hatást költ; az alsó, levélfejet ábrázoló rész pedig, mely három színben van nyomva, a register szigorúan pontos betartásával költi fel figyelmünket.

Igen figyelemre méltó munkával vesz részt a gyűjteményben az *eszéki Laubner*-féle nyomda. Szép összekötésű irott betűből szedett körlevél ez, a legújabb irány szerint alkotott és egymással harmonikus összefüggésben lévő fej- és oldallécczel, melyek egyaránt dicsérik a szedőt és nyomót. A modern vonalékitmény meglehetősen jól van alkalmazva, bár a vonalak kissé szakadozottak; a szövegben is elkerülhetők lettek volna némely hiányok, mindazáltal az összehatás kellemes és szlavoniai szaktársunk képessége dicséretre méltó.

Mint hogy e folyóirat szük kerete nem engedi megbeszélésünket jelenleg tovább fűzni, Ausztria, Németország és az egyéb államok nyomtatványaira nézve tendő általános és helylyel-közzel részletes észrevételeinket a jövő számra hagyjuk. Addig is, azon t. olvasóink, kik a minta-gyűjtemény iránt érdeklődnek, azt vasárnaponként 9—11 óra között a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság szedő-termében megtekinthetik.

—r—u.

Naptárismertetés.

(Felolvasatott a Szakkör febr. 19-iki ülésén.)

Az utóbbi időkben általánosan elterjedt ama szokás főnökeink között, hogy az évforduló alkalmával díszesen kiállított fali naptárakat bocsájtanak ki és azzal kedveskednek üzletfeleiknek, barátainak, szóval mindazoknak, kik üzletükkel szorosabb összeköttetésben állanak. Ezen naptáraknak főcéljuk, hogy a szemlélőben bizonyos figyelmet ébresztszenek fel az illető üzlet berendezése, haladása és versenyképessége iránt. Minden főnök oda törekszik ilyenkor, hogy olyan valami meglepőt tudjon produkálni, mi leginkább hasson az ujdonság ingerével, és a csinos, tetszetős kiállítás első pillanatára képes legyen a szemlélő figyelmét lekötöni.

A jó accidens-szedő már december hóban nagy érdeklődéssel várja a dísznaptárak megjelenését, mert azoknak előállításánál úgy nekik, mint a nyomóknak is bő alkalom nyílik tehetségüket érvényesíteni. És hogy ez a legtöbb esetben sikerül is, arról tanuszkodnak az előttünk fekvő, 1893. évre szóló dísznaptárak.

De mint minden egyébnek, úgy a naptáraknak is történetük van.

Mielőtt az idejű dísznaptárak ismertetésébe bocsátkoznám, talán szívesen veszik szaktársaim, ha a naptárak szerkesztésére és történetére vonatkozólag egyet s mást elmondok.

Szorgalmas kutatás és e kérdést tárgyaló szakmunkák olvasgatása után sikerült oly adatokat összegyűjtenem, melyek a naptárak történetét igen élénken világitják meg.

Vegyük elő bármelyik lexikont, azután keressük fel annak »Naptár« vagy »Kalendárium« című czikkét, úgy tudni fogjuk, hogy ezen elnevezés alatt »az időnek elosztása évek, hónapok, hetek és napokra, különösen pedig ezen elosztás följegyzése« értendő.

A régi rómaiaknak nem lévén ily időjegyzékük, a pontifex maximus minden hónap első napján kikiáltá a hónapot a benne eső ünnepekkel és az új holddal (calare); innét az elnevezés: Calendae és Kalendárium.

Az idő elosztásaira a természet visszatérő jelenei nyújtottak alkalmat. — A csillagos égnek s vele a napnak látható naponkénti megfordulása a föld körül, szülé az idő napokra való osztását. De mivel a napok száma nagyon megszorodott, csakhamar szükségesnek tartott valami nagyobb időmérték, mely több napot foglalna magában. Ilyet a hold változásaiban találtak, midőn azt minden 29—30 nap alatt visszatérni látták s így történt az időnek már nagyobb elosztása hónapokra.

Hosszabb idő mulva ezt is nagyon összehalmozódottnak találták s ennél fogva még nagyobb időmértéket tartottak szükségesnek. Ezt a napnak a naputon történő esztendőnkénti megfordulásában találták. — Különféle — alább bővebben említendő — tévedések után azt a tapasztalást tették végre, hogy a nap ezen utját 365 napnál valamivel több idő alatt fejezi be, s ezen időköz napévnék, vagy csupán évnek nevezték, mely ismét az előbbi időmértékek szerint hónapok és napokra osztott. — Mint hogy pedig a napnak a nap

uton járása és ezzel összekötött kelte és távozása a földre s a föld minden lakosának foglalkozására nézve befolyással bírt, így történt, hogy minden műveltebb nemzet az évet fogadta el legnagyobb időmértéknek.

Hanem az esztendőnek hónapok és napokra osztása eleinte nem lehetett igen pontos, mert ez hosszas és figyelmes vizsgálatot kívánt. Ennélfogva a régibb nemzetek kalendárioma csak igen tökéletes lehetett. Hanem nekik ez is elég jó volt, e szerint is tudták dolgaikat elintézni.

A nap járását egyezésbe hozni a holdéval legelőször a görögök törekedtek. Ők $12\frac{1}{2}$ földkörüli holdfordulatot számítottak egy évre s hogy a hónapok megszakítását kikerüljék, 12 hónapos évet 13 hónaposal váltották fel szünet nélkül. — Solon görög törvényhozó, látván ezen elosztás hiányát, $29\frac{1}{2}$ napra határozta a hónapokat s így 29 napos hónapra 30 naposat következtetett.

De ez által még mindig nem hozatott pontos egyezésbe a hónapok időköze az esztendő felvett idejével s ezért csakhamar újabb rendtelenségek álltak elő. Tétettek ugyan időről-időre kísérletek a kiigazításra, hanem mégis csak Meton és Euctemonnak sikerült a pontossághoz valamennyire közelíteni az által, hogy 19 esztendei időközt vettek fel, mely idő alatt a holdújulások ismét az év ugyanazon napjaira kerülnek.

Ezen időszámítás, melyet a görögök Krisztus előtt 433-ban fogadtak el, igen nagy helybenhagyásra talált. Azonban a 19 éves időszak még 6 órával hosszabb volt, mint kellett volna. Ezen hiányon 102 évvel későbbben Calippus igyekezett segíteni, de annyira még sem sikerült az neki, hogy az évszakok kezdete mindig egy meghatározott napra essék.

A rómaiaknál első királyuk, Romulus, új évszámolást hozott divatba 10 hónappal, melyek közül 4 hó 31, a többi 6 pedig 30 nappal bírt. — Azonban mivel átlátta, hogy ezen számolás nem elégséges az esztendő kiegészítésére, még annyi napot tűzdelte közbe, a hány szükséges volt a következő év elejéig.

Utódja, Numa Pompilius, eltörle ezen számolást s még 50 napot tett hozzá; a kerekszámot pedig valószínűleg szerencsétlennek tartván, a 30 napos 6 hónapból egy-egy napot elvett s így az 56 napból két új hónapot kezdett, mindegyiket 28 nappal s azt januárius és februáriusnak nevezé. Így lett az évben 12 hónap, azaz 350 nap; s hogy az év a nap járásával egyezésben tartassék, a görögök módja szerint közbetűzdelések történtek. Ezen időszámolás eltartott majdnem a köztársaság letűntéig.

A rómaiak kalendáriomának egészen tulajdon szerkezete volt. Ők ugyanis a hónap három bizonyos napjának neveket adták; az első nap ő náluk mindig Calendae nevé volt. Márczius, május, július és október hónapokban a 7-ik, a többiekben az 5-ik nap Nonae volt; továbbá a fentebb említett 4 hónapban a 15-ik, valamint a többiekben a 13 Idus. Ezek szerint úgy határozták meg a többi napokat, hogy az említettek-től visszafelé számláltak, beleszámítva azon napot is, melylyel a számlálást kezdték.

De ezen számlálási mód hiányossága miatt annyira jött végre a dolog, hogy a kalendáriom Cicero idejé-

ben majdnem két hónappal későbbre tette a tavaszi éjnap egyenlőséget.

Hogy ezen rendtelenségnek eleje vétessék, Julius Caesar 707-ben Rómába hívta Sosigenes görög csillagvizsgálót, a ki Marcus Fabiussal készíté el azon időszámolást, mely alapítójáról Julius kalendáriomának neveztetett. Ebben a főjavítás az volt, hogy a tavaszi éjnap egyenlőséget ismét visszatették márcziusra, november és december közé pedig két hónapot tűztek, úgy, hogy ezen év 14 hónapos lett. A napok számának meghatározására a görögök módja használtott, azaz: $365\frac{1}{4}$ nap; a hónapok száma és nevei pedig megtartottak, kivéve, hogy Quintilius — e javítás okozójának tiszteletére — ezután juliusnak neveztetett. Mivel pedig $\frac{1}{4}$ nap az időszámolásba föl nem vétethetett, azért négy évig várokoztak, mikorra az egy egész napot tett ki s ezt azután febr. 23. és 24-ike közé tűzték. Ez a nap szökőnapnak s az év, melyben az előfordult, szökőéveknek neveztetett.

Ez a kalendáriom volt divatban a rómaiaknál birodalmuk enyészéig s minden ország keresztény egyházi szerkezetében Krisztus után 1582-ig. Hanem itt a husvéti ünnepek miatt tekintettel kellett lenni a hold járására. A zsidók márczius 14-én ülték meg husvétjukat; a keresztények is ugyanazon hónapban, hanem vasárnapon. Azonban a keresztények husvétja a zsidókéval néha egy napra esett, a keresztények pedig nem igen akarták e fontos ünnepet a zsidókkal együtt ünnepelni, ezért a nicaei egyházi gyűlésen Krisztus után 325-ben azt határozták, hogy a husvét mindig a tavaszi éjnap egyenlőség után következő első vasárnapon ünnepeltessék meg.

Hanem a Julián év helytelensége is csakhamar kiderült, mert annak $365\frac{1}{4}$ napja az év valódi hosszát 11 percczel fölülmulta. Ezen 11 percczel minden évben korábban esett az éjnap egyenlőség ideje, úgy, hogy az a XVI. században márczius 21-éről 10-ére vonult vissza. — Lili Alois veronai orvos tehát egy tervet készített a kalendáriom megigazítására, melyet halála után a testvére nyújtott be XIII. Gergely pápának. Ez annak foganatba tétele végett számos főpapat és tudóst hívott össze és 1577-ben minden ország elfogadta a javaslatot (mások szerint Magyarországon csak 1587-ben fogadták el), mely után Gergely pápa egy rendeletben egyáltalában eltörle a Julián-kalendáriomot s helyette az újat hozá be, melyet most Gergely-naptár név alatt ismerünk. — Az igazítás ebből állott: 1582. október 4-ike után az időszámításból kivettek 10 napot, úgy, hogy 4-ike után mindjárt október 15-ike következett. Továbbá minden századik esztendő, melynek az ó-stylus szerint szökőnek kellene lenni, ezután csak közév maradt, kivéve a 4-iket, mely szökő maradt.

Ezen határozat alapján az év 365 nap, 5 óra, 49 perc és 12 másodpercznyi hosszúságú.

A protestánsok ezen igazítás után is megtartották Julius kalendáriomát 1700-ig, mely évben ők is a Gergely-félét fogadták el.

Francziaországban a revolució alatt új kalendáriom rendeltetett a nemzeti gyűlés által 1793. nov. 24-én. Ezen évszámolás határidejéül az 1792-iki őszi éjnap-

egyenlőség pontja (szept. 22.) fogadtatott el, mint azon nap, melyen az új köztársaság első végzete kihirdetett. — Ezen naptár szerint az év 12 hónapból állt s minden hónap 30 napból, és hogy az év kiteljen, végéhez minden évben 5 s a szökőben 6 pótlónapot függesztettek; hetek helyett pedig 3 részre osztottak minden hónapot, 10 napot számlálva mindig egyikre. — A hónapoknak oly neveket adtak, hogy származtatásuk által egyszersmind az évszakokat is kimutatták; nevezetesen: Vendémiaire (szüret-), Brumaire (köd-), Frimaire (dér-), Nivôse (hó-), Ventôse (szél-), Pluviôse (eső-), Germinal (csira-), Floréal (virág-), Prairial (rét-), Messidor (aratás-), Thermidor (hőség-), Fructidor (gyümölcs hónap). — Ezenkívül az egész évben minden napnak külön neve is volt, de nem szentektől véve, hanem a gazdasághoz s az időhöz alkalmaztatva, melybe a nap esett; például: Vendémiaire 7-ike Carotte, azaz sárgarépa nevet viselt.

Ezen kalendáriom Napoleon parancsára 1805. szept. 9-én eltöröltetett és ezen időtől fogva újra a közönséges keresztény (Gergely) kalendáriom fogadtatott el egész Franciaországban és ma az egész művelt világ időszámításának alapjául a Gergely-féle naptár szolgál. A görög-keleti vallásúaknál azonban a Julián-féle naptár még most is fönnáll és ezt használják időszámításul.

(Vége köv.)

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irtá: Firtinger Károly.

7.

Buda-Pest.

Pest első nyomdájának alapítási idejéről nagyon homályos adatokkal birunk. Ezek szerint első pesti nyomdásznak tekinthető

Eitzenberger Ferencz Antal, kinek nyomtatványaival 1758-ban találkozunk legelőször. 1776-ban *Eitzenberger Anna* bírja a nyomdát 1782-ig; ezután

Eitzenberger Antal tulajdonába kerül az üzlet, kinek neve 1784-ig fordul elő.

1785-ben mint új nyomdatulajdonos **Lettnér Gottfried József** neve tűnik fel, ki valószínűleg az Eitzenberger-nyomdának lett birtokosa; impressumával csak rövid ideig, 1788-ig, találkozunk.

Mint már említettük, **Patzko Ferencz Ágoston** pozsonyi nyomdatulajdonos 1788-ban Pesten is nyitott üzletet. Ebben indult meg ezen év október havában az első fővárosi hirlap magyar nyelven »Magyar Mercurius« cím alatt, Szabó Márton szerkesztése mellett; megjelent hetenkint kétszer 8-rétben, megszűnt 1789 végén.

Utódja fia, **Patzko Ferencz** volt, kinek halála után ennek özvegye, *Patzko Jozsefa*, bírta az üzletet 1829-ig; ekkor megszűnt működni. S ezzel letűnt a Patzko-család neve, mely mindenha tekintélyes helyet foglaland el a hazai nyomdász történetében.

Megemlítendő itt még, hogy Pesten 1794-ben egy *Mannsfeld* nyomdaczég is létezett; erre enged következtetni egy német nyelvű könyv, mely Petrik Géza bibliográfiai munkájában van felsorolva (III. k. 841 l.) a következő impressummal: »Mit Mannsfeldischen Schriften«.

1783-ban alapított nyomdát Pesten Nemes **Trattner (Trattner) János Tamás** bécsi nyomdatulajdonos. Trattner

(szül. 1717. november 11-én Gyimótfalván Kőszeg közelében) ekkor már Bécsben mint nyomdász nagy tekintélynek örvendett; 1748 márczius 12-én ott egy kis nyomda vétele által vetette meg alapját az oly nagyhirűvé lett cégének. Mária Terézia királynőnél nagy kegyben állván, ő rá bízott az összes iskolai könyvek előállítására. Bécsi üzletén kívül nyomdákat állított, mint már említettük, Pesten, azután 1774-ben Varasdon és 1776-ban Zágrábban; könyvkereskedéseket tartott Pest, Pozsony, Sopron, Temesvár, Beszterce, Szeben, Zágráb, Varasd és Pancsova városokban, továbbá Bécs, Prága, Brünn, Lemberg, Varsó, Trieszt, Frankfurt, Lipcse és még egyéb helyeken. Számos kitüntetésben részesült s II. Lipót magyar nemességre emelte. † 1798. július 31-én.

1789-ben a pesti nyomda **Trattner Mátyásra**, az előbbinek egy távoli rokonára szállott ajándékképpen, ki azt 1813-ig vezette; s ekkor fiának,

ifj. **Petrózái Trattner János Tamásnak** adta át, kinek keze alatt érte el a nyomda hirnevességének délpontját. Az új tulajdonos bőkezű pártolója volt újonnan feléledő nemzeti irodalmunknak és mint nyomdászati szakiró is kitüntette magát, midőn a Tudományos Gyűjteményben leírta a hazai nyomdászat azon időbeli sanyarú helyzetét. Egyéb elismerő kitüntetésekön kívül I. Ferencz király *Petrózái* előnévvel magyar nemesi rangra emelte. Üzlete mindinkább emelkedvén, 1816-ban a kalocsai kegyesrendiek birtokában volt nyomdát is megvette s sajtóit 15-re szaporította. Működése azonban közművelődési haladásunk megmérhetetlen nagy kárára csak rövid 11 évig tartott, legszebb férfikorában, 34-ik életévében elhunytván, 1824. márczius 24-én.

Ekkor újra atyja, *Trattner Mátyás* vette át a nyomda igazgatását, azonban csak 1827. december 1-éig,* mely napon átadta azt vejének,

Királypatyi és vasvári Károlyi István ügyvédnek, ki nemes ambícióval elődje, ifj. Trattner J. T. szellemében iparkodott hatni a nyomda emelése érdekében. Károlyi hozatta elsőként Pestre 1840-ben a gyorsajtókat, mely időben az üzlet a *Trattner-Károlyi* címet vette fel. 1849 után a nyomda hanyatlani kezdett és mindinkább visszamaradt. Károlyi István † 1863. április 27-én 69 éves korában. Halála után a család még 1867 tavaszáig folytatta az üzletet, ekkor azonban eladták. Vevője *Bucsánszky Alajos* fővárosi nyomdatulajdonos volt, ki azt üzletével egyesítette. Így ért véget ezen, hazai irodalmunk újjászületése idejében nagy nevezetességre emelkedett nyomda.

Royer Ferencz Antal, ki már előbb rendezte be az egri és kalocsai nyomdákat, Pesten 1776-ban állít fel saját üzletet, melyet azonban már 1783-ban bérbe ad *Landerer Katalinnak*, míg végre 1784-ben

Landerer János Mihály pozsonyi nyomdatulajdonos vétel után birtokosa lesz ezen nyomdatató-műhelynek is és ezzel megalapítja a pesti Landerer-czéget. Ennek, valamint utódjának, *Landerer Mihálynak* működéséről már megemlékeztünk tüzetesebben a pozsonyi nyomda érintésénél. Ez utóbbinak 1809-ben bekövetkezett halála után az örökölő *Fűsküti Landerer Lajos* még kiskorú lévén,

Blöszl József bízott meg a pozsonyi és a pesti nyomdák vezetésével. Ezen időben, valószínűleg a háborús idők miatt, mindkét üzlet hanyatlófélben volt.

1824-ben elérvén **Landerer Lajos** nagykorúságát, erős kezekkel vette át nyomdájának igazgatását s azzal kezdte tevékenységét, hogy a fősúlyt a pesti üzletre fektette, s pozsonyi sajtóit kilenczről kettőre apasztván, a többi hetet Pestre szállította. 1833-ban kezdte Magyarországon elsőként a congrève-, guillock- és iris-nyomást kultiválni; egyáltalán nagy tevékenységet fejtett ki nemcsak művészetünk

* Trattner Mátyás 1828. február hó 16-án hunyt el 83 éves életkorában.

terén, hanem a főváros közéletében is. Fénykorát nyomdája 1840-ben érte el, mely évben

Heckenast Gusztáv lón üzlettársa. Heckenast 1811-ben született Kassán és 1832-ben birtokosa lett Pesten a jóhírű Wigand-könyvkereskedésnek. Landererrel történt társulása után a nyomda *czége Landerer és Heckenast-ra* változott. Ezen időtől fogva a nyomda rohamosan fejlődött; itt indult meg 1841-ben Kossuth »Pesti Hirlap«-ja, az első nagyszabású magyar ujság. Fontos szerepe jutott a nyomdának az 1848/49-iki mozgalmas időben is; itt állítottatott elő tudvalevőleg 1848. márczius 15-én a szabadsajtó első terméke, Petőfi »Talpra magyar« kezdetű riadója és a híres tizenkét pont, s egyébként is a nyomdában készült ezen időben a legtöbb hirlap. Ugyancsak 1848-ban kapott Landerer megbízást a nemzeti kormánytól a bankjegy-nyomda berendezésére, mely megítéltélő bizalomnak hogy minő sikerrel felelt meg, bizonyítják a ma is szakszempontról érdekes »Kossuth-bankók«. — *Landerer Lajos* Vácson hunyt el 1854. február 1-én, munkás és közhasznú életének 54-ik évében. Ő vele kihalt a híres nyomdász-család, melynek tagjai — mint Szabó József írja — Budán 108, Pozsonyban 95, Pesten 78, Kassán mintegy 30 évig terjesztették a műveltséget és felvilágosodást.

A nyomda ezután *Heckenast Gusztáv* birtokába kerülve, 1863-ban a cég is az ő nevére változtatott, míg 1873-ban a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda-részvénytársaság tőle vétel útján megszerezte. Heckenast ekkor visszavonult a magánéletbe, miglen 1878 április 10-én a halál véget vetett érdemeiben és sikereiben egyaránt gazdag életének.

Az örökségbe lépett *Franklin-társulat Hirsch Lipót* kiválóan képzett nyomdász műszaki vezetése mellett a nyomdát egészen az újkor kívánalmi szerint alakította át és ma egyik elsőrangú műintézetünket bírjuk benne.

Beimel József Esztergom városi nyomdatulajdonos 1830-ban telepedett le Pesten. Itteni nyomdája csakhamar fellendült, — az esztergomi rovására, melyet egy művezetővel kezelte. 1848/49-ben azonban elavult berendezése és főnöke maradisága miatt a pesti üzlet sem fejtett ki nagyobb tevékenységet, miglen 1852-ben egészen megszűnt. Beimel később Kozma V. üzlettársa lett.

1846-ban **Kozma Vazul** előkelő papirkereskedő nyitott nyomdát, Beimel József szabadalmának igénybevételével. Üzlete betűöntődével és stereotípiával volt egybekötve s a szabadságharc ideje alatt hathatós előmozdítója vala a nemzeti ügynek. (Ezen, valamint az előbbi nyomdáról bővebbet talál a szíves olvasó a Grafikai Szemle 1892. 4. és 5. számaiban.)

Szabó József egy 1846-ban Pesten létezett titkos nyomdáról is tesz említést; működéséről azonban közelebbi adatokat nem közöl.

A szabadságharc idejében az addig rendes arányokban fejlődő hazai nyomdászat hirtelen nagyerejű óriássá nőtt

¹ Az eredetinek 3/4 nagyságú hasonmása.

ki magát. A nyomdák egyre szaporodtak és dacára ennek alig voltak képesek a kívánalmak sokaságának megfelelni; hirlapok, röpívek, gúnyiratok és egyéb alkalmi munkák egész özöne támadt, mely a nyomdákat azon időig nem ismert gyors és megfeszített munkálkodásra készítette.

A magyar kormány részéről két nyomda állítottatott föl saját nyomtatványai készítésére; az egyik volt a már említett **bankjegy-nyomda**, melyet *Landerer Lajos* rendezte be a papírpénz előállítására céljából. Ez Pesten kezdte működését a Károly-kaszárnyában, folytatta Debreczenben és Szegeden, végre Lugosra került, itt a világosi katasztrófával működése is véget ért.

Ugyancsak 1849-ben alapítottatott a nemzeti kormány által Debreczenben az **álladalmi nyomda** a hivatalos »Közlöny« és egyéb kormányrendeletek előállítására; ennek berendezését a kolozsvári r. kath. lyceumi nyomda Debreczenbe szállított felszerelése szolgáltatta. Innét a nyomda, osztokodva a szabadságharc viszonytársaiban, Szegedre tétetett át, majd Aradra került, a hol rövid működés után feloszlatott.

A különböző hadtesteknél működtek azonkívül apróbb *tábori nyomdák* is, melyek a szabadságharc lezajlása után mind nyom nélkül tűntek el.

Ily rövid életű nyomdát állított 1848-ban Pesten *Táncsics Mihály* ismert népiró is, a melyben »Munkások ujsága« című lapjának 8—16. számait és egyéb kisebb nyomtatványokat állított elő.

Azonban állandó nyomdák is alapítottak ezen időben. Nevezetesen **Lukács László**, a jónévű kecskeméti Sziládyféle nyomda tanítványa és a Kozma-üzlet művezetője, állított ilyent, melynek sajtói alól jelentékeny része került ki a napi irodalomnak. 1852-ben, mint első hazánkban, gőzerőre rendeztetett be a nyomda; 1854-ben **Herz János** birtokába jutott, s ezen cég alatt nagy lendületnek indult. — Később azonban hanyatlani kezdett, míg végre 1881-ben megszűnt.

Müller Adolf könyvkereskedő szintén ekkor nyitott nyomdát, melyet nemsokára rá **Emil** test-

vére vett át, miután Adolf mint honvédtiszt a csatamezőn vesztette életét. 1863-ban a nyomda gazdát cserélt és cégtulajdonosok **Khór és Wein** lettek. Mint nevezetesség megemlítendő, hogy az itt megjelenő »Pester Lloyd« előállításához hozatták 1876-ban a legelső körforgó-gyorsajtókat hazánkba a külföldről. Jelenleg a *Lloyd-társulat* bírja a nyomdát.

Ugyancsak 1848-ban **Eisenfels Rudolf** is állított nyomdát Pesten. 1850-ben **Emich Gusztáv** könyvkereskedő társulajdonosa lón a nyomdának; 1852-ben Eisenfels kivált a cégből s a nyomda egyedüli tulajdonosa Emich lett. Emich Gusztáv (szül. 1814. november 3-án Pesten) könyvkereskedést nyitott 1841-ben, s buzgón felkarolta a nemzeti irodalmat. Midőn egymaga lón ura a nyomdának, azt az újkor igényei szerint szerelte föl és folyton nagyobbította. Szakszempontról különös említést érdemel az 1867-ben a nyomdából kikerült »Márk krónikája«, mely díszmunkáért

HALOTTAS BESZÉD.

MELLYET

AZON ALKALMATOSSÁGGAL

MIDŐN

NÉHAI NAGY MÉLTÓSÁGÚ
NAGY KÁROLYI

GROF KAROLYI ANTAL UR

O EXCELLENTZIAJA

(Pl. Tit.)

NEMES SZATHMÁR VÁRMEGYEI

KAPLONY NEVEZETŰ HELYSÉGBEN

SZENT FERENTZ SZERZETÉNEK

OTTAN LÉVŐ TEMPLOMÁBAN

MINT EZEN MÉLTÓSÁGOS FAMILIÁNAK

TEMETŐ-HELYÉBEN

1791-dik Ejszandában

Szent Mihály Húvának 26-dik Nappján

GYASZOS EGYHÁZI SZERTARTASSAL.

EL TEMETTETETT.

UTANNA-VÁLÓ NAPON MIONDOTT

KLOBUSICZKY PÉTER

A KALOTSAI ÉRSEKI KAPTALANBAN KANONOK, ÉS FŐ-ES
PEREST S MÉLTÓSÁGOS GROF KOLLONITZ LÁSZLÓ KA
LOTSAI ÉRSEK Ő EXCELLENTZIAJÁNAK
HAZI-KANONOKJA.

PESTHEN 'i POSONYPANN,

PATZKÓ FERENTZ BETŪIVEL 1792.

Pesti nyomtatvány címlapja 1792. évből.*

Emich az 1867-iki párisi köztárlaton a grand prix-vel tüntetett ki, a királytól pedig az irodalom körüli érdemei fejében magyar nemességet nyert *Emőkei* előnévvel; ezeken kívül még egyéb megtiszteltetésekben is részesült. Emich 1869. április hó 3-án fejezte be érdem- és sikerdús földi pályafutását. — 1868-ban a nyomdát és kiadó-üzletet *Athenaeum* cím alatt részvénytársaság vette át, mely mai napig is virul; élén jelenleg az előbb említettnek fia, **cmőkei Emich Gusztáv**, cs. és kir. asztalnok áll, mint a nyomda igazgatója.

Bucsánszky Alajos, pozsonyi könyvkötő, 1849-ben állított nyomdát Pesten, főleg naptár és egyéb ponyva-irodalmi termékek előállításával kezdvén foglalkozni. Jelenleg azonban egészen modern színvonalon áll a nyomda működése, melynek tulajdonosa most az időközben elhunyt alapító veje, **Rózsa Kálmán és neje** czég alatt folytatván az üzletet.

A *betűöntés* mestersége tekintetében szintén Budáé az előrang, a mennyiben, mint már említve lön, itt a m. kir. egyetemi nyomda egyuttal jól berendezett betűöntődével is birt. Pesten csak 1810-ben alapít betűöntődét *Zocher Antal*, ki 1850-ig volt annak tulajdonosa; ekkor *Schmidl Károly* kezébe került. Ettől 1867-ben *Kammersperger Gyula* vette át; de folyton pénzbeli zavarokkal küzködvén, az üzletet bérbe adta, míg meg *Mika János*, Brünnből származó, mester-ségét alaposan értő öntő rendbe hozta az elhanyagolt üzletet és a modern igényeknek megfelelően felújította; az öntőde jelenleg *Fischer és Mika* czég alatt virágzik. Budán 1845-ben *Schik János* állított kisebbszerű öntődét, mely 1856-ig volt üzemben, a midőn megszűnt, fűlszerelése pedig Odessába került. Ugyancsak Budán rendezett be újabb öntő-műhelyt 1850. évben *Wolf János* Prágából; ezen üzlet azonban még az évben gazdát cserélt, a mennyiben *Haderer és Huber* lettek tulajdonosai. Haderer 1855-ben elhalálozván, *Huber Mátyás* egyedül folytatta az üzletet 1874. évben bekövetkezett haláláig; ekkor az öntőde feloszlattatott. Az 1846-ban alapított *Kozma Vazul-féle* nyomda, mint már említett, öntődei osztályllyal is birt; ezen berendezést 1855-ben a fönt érintett *Wolf János* örök áron megvevén, önálló öntődét állított föl Pesten, mely 1868-ig volt működésben; ekkor az *Athenaeum* részvénytársaság birtokába jutott. Betű-öntődei osztályt bírnak azonkívül még az 1868-ban alapított *m. kir. államnyomda* és az ugyanazon évben megalakult *Pesti könyvnyomda-részvény-társaság*, továbbá az 1872-ben létrejött *Franklin-társulat* és a *Wilkens és Waidl* czégből átalakított *Pallas* részvénytársaság nyomdája, melyek mindannyian a házi szükséglet fedezésére szolgálnak. Hogy szemlénk a fővárosi öntődékről teljes legyen, megemlítjük még a legújabban megalapított részvénytársasági öntődét, mely a mai technika színvonalán áll és már is szép hírnévre tett szert.

Bevégezvén a Budapesten 1849-ig alapított nyomdáknak bemutatását, újra áttérünk a nyomdászatnak vidéki városainkban történt fejlődési tüneteire, jelen századunk elejétől egészen a magunk elé tűzött időpontig.

Debreczenben

Csáthy György lön 1804-ben megbizva — mint provizor — a városi nyomda vezetésével, ki nagy buzgóságot fejtett ki hivatásában; a nyomda újra emelkedett tekintélyben.

Utóda 1816-ban **Tóth Ferencz** lett, ki szintén nagy körültekintéssel és sikerrel vezette a nyomda ügyeit 1832-ig.

Ezen évben rokona, **Csöglei Tóth Lajos**, került a nyomda élére. Vezetése alatt (1842-ig) a nyomda szépen fejlődött.

Ezután következett **Tóth Endre**, ki 1845-ben vette át a nyomda igazgatását. Bekövetkeztvén a szabadságharc, a városi nyomdára nézve is beállt a tűzpróba ideje, a mennyiben az itt székelő nemzeti kormány és az országgyűlés tömérdek munkái mind haladóktalan elintéztetést követeltek. A nyomdászemélyzet éjjel-nappal munkálkodott, de még sem bírta meggyőzni a rengeteg földadatot. Így történt, hogy a kormány rendeletére Kolozsvárról áttéttetett a római kath. lyceumi nyomda berendezése személyzelével együtt Debreczenbe, mely nyomda azután — mint már előbb említők — »álladalmi« nevet kapott. Tóth 1853-ig működött mint a nyomda vezetője.

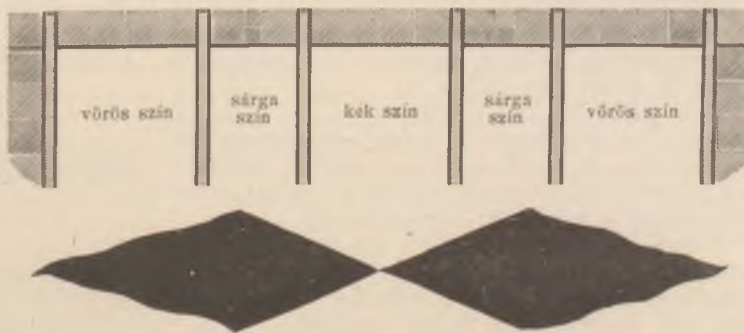
Utána **Fodor Ruben**, ki nem volt szakképzett nyomdász, szerepelt 1859-ig mint művezető. Alatta a nyomda hanyatlott.

Ekkor, 1859. november 1-én, **Frics József** neveztetett ki a város tanácsa által nyomdai ügyvezetőnek, ki mai napig is nagy sikerrel tölti be ezen bizalmi állást. Frics vezetése alatt a nyomda a modern szakkövetelmények színvonalára emelkedett és mint Debreczen városának egyik nevezetessége, iparkodik, fényes multjához méltóan, ezentúl is minél teljesebben megfelelni magasztos feladatának.

Új iriszyomomás.

Újra alkalmunk van t. olvasóinkat Szakkörünk tiszteleti tagja, *Hornyánszky Viktor* ur intézetéből származó díszes melléklettel lephetni meg. E műlap kivitele a szó teljes

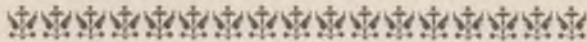

A festékszerkezet beosztásának mintája egy csillagnak iriszyomással való előállításához.

értelmében originálisnak mondható. Az iriszyomásban tartott csillag szabatosága nagy dicséretére válik a nyomónak; a mellett az egész melléklet előállítása, melynek vázlatát Kulbe Károly munkatársunktól származik, igen egyszerű. A szedés ama kiválóan praktikus mintákhoz tartozik, a minőket akárki könnyedén utánozhat, és általuk mégis kedvező hatást érhetni el. Mellékletünk nyomásának mikéntjét annak végzője, Funk Pál ur, volt szives következőképen leírni: »A nyomás tégelynyomású gépen történt. A csillag formája csak a főntebb feltüntetett két sugárból állott, melyek egy közönséges sima stereotíp-lemezről vágattak ki. A munka kezdete előtt valamennyi henger olyképp állítottatott be, hogy járásuk szigorúan függélyes irányú volt, tehát az oldalakon semmiféle festékezést nem engedett meg. A festékszerkezet a főnti minta szerint volt beosztva. A rendes festékválasztók nagyságuk végett nem használtathattak, hanem nonpareille-léniákat kellett meg-

felelőleg kivagdalmi s stégekkel meg egyéb kizáró anyaggal kellőképen szorosítani. A forma (a két sugár) nyomás közben mindig egy és ugyanazon helyen (a hengerekkel egyenlő irányban) maradt, a papír betevése azonban változott, és pedig történt ez először vízszintesen, azután függőlegesen, végre két irányban részatosan. Ezen egyszerű manipuláció (a négyszeres föltevés) eredményezte a bemutatott csillagot. A melléklet alapnyomása szintén sima stercotip-lemezzel történt, mely részatosan záratott és a hengerek az irisznyomáznál szokásos, lassanként elenyésző alapfestékekkel láttattak el. Mint ezen rövid útmutatásból láthatni, egyszerű eszközökkel is lehetséges valóban szépet és hatásosat előállítani; szolgáljon mellékletünk e czélból újmutatásul. Ez uton oly sok mindenfélét lehet alkotni, hogy a fantáziának csaknem határtalan tág működési tér nyílik. Habár az irisz-nyomás önmagában véve manap már nem újdonság, de azért mindig kellemes hatást fog gyakorolni, és oly egyszerű kivitelben, mint a föntérintett, hálás is. Művésztünk érdekében kívánjuk, hogy még sok-sok ily sikerült munka kerüljön ki a Concha Károly ur gondos igazgatása alatt álló Hornyánszky-nyomdából. (—e.)

Fölvívás a közönséghez a millenniumi kiállítás tárgyában.

A magyar állam megalapításának ezredik évfordulóját készül megünnepelni a nemzet.

Hazánk törvényhozása elhatározta, hogy az ezredéves ünnepélyek keretében országos kiállítás tartassék.

Ő cs. és apostoli királyi Felsége, legkegyelmesebb Urunk és Királyunk ezen kiállítás védnökségét elfogadni kegyeskedett.

A törvény e kiállításnak 1896-ban, Budapesten, az illetékes miniszterek és egyéb szakkörök közreműködésével leendő rendezését reám ruházta.

Kettős célja lesz ezen kiállításnak.

Első sorban emlékeztetni a nemzetet az ezredéves mult nagy eseményeire és alkotásaira és megmutatni a külföldnek is, hogy a magyar nemzet hasznos tagja volt az európai népcsaládnak a haladás együttes munkájában.

Második feladata a kiállításnak az lesz, hogy megismerjük a magyar államot alkotó összes erőket; megismertessük önmagunkkal és az idegenekkel a szellemi, anyagi és erkölcsi téren való munkálkodásnak összes vívmányait.

Felhívom az ország minden polgárát, hogy ezen feladatban a kormányt hazafiúi lelkesedéssel támogassa és hozzájáruljon a nagy nemzeti mű sikeréhez.

Része fog jutni az ország minden polgárának a munkában, valamint része lesz a sikerben is.

A kiállítás sikere által növekedni fog hazánk tekintélye és fokozott lelkes bizalommal fogunk haladni a nemzeti megerősödés nagy munkájában.

A kiállítás programja felöleli a nemzeti munka minden nyilvánulását; tervezete megadja a kereteket mindazok számára, a kiknek ősei, vagy a kik maguk bármely téren tevékenykedtek.

A törvényhatóságok, a városok és a családok, melyekhez történelmi emlékek fűződnek, állítsák ki az okmányokat, műtárgyakat, ereklyéket, melyek nagy események, virágzású korszakok emlékeit kelthetik fel; melyek jellemzik állami szervezetünk, ősi alkotmányunk és önkormányzati életünk fejlődésének menetét, a magánéletnek egyre gyarapodott igényeit és a nemzeti erő egyéb megnyilatkozásait.

Az egyházak mutassák be működésük és tevékenységük tanujeleit, történelmi emlékeiket, melyekre kegyelettel tekint

a nemzet és a művészet remekeit, melyeknek megalkotása, gyűjtése és megőrzése az ő érdemük.

A tudósok, a művészek, az írók, a tanfériak, szóval a nemzet szellemi fejlődésének összes tényezői mutassák be az eszközöket, melyekkel egy évezreden át a felvilágosodást és a nemes ízlést terjesztették s a nemzet erkölcsét megnevesíteni igyekeztek.

Mutassuk be, hogy Európa életstárának földjét hogyan munkáltuk a multban, mint haladtunk mindig a koralal és miképen érvényesítjük ma a tudomány vívmányait, hogy a nemzeti termelést fokozzuk.

Tér jut a hazai ipar összes tényezőinek, melyek a multban nem egyszer versenyeztek a nyugot legkitünőbb szaktársaival.

Tárják fel szorgalmuk és ügyességük műveit. Az elmúlt századok mestereinek remekait, a napról-napra izmosodó és gyarapodó modern gyári ipar termékeit állítsuk sorba, hogy tanúságot tegyenek a magyar munka, a magyar vállalkozó szellem erejéről és versenyképességéről.

A kormány gondoskodni fog, hogy a nemzeti munka méltó keretben legyen bemutatva, hogy a kiállítók erkölcsi sikerét előmozdítsa.

Tárja ki mindenki szorgalma, izlésc, leleményessége eredményeit.

Lépjünk mindnyájunk sorompóba, a kik dolgozunk észszel, kézzel vagy géppel, egyért -- a hazáért!

Ám lássa a mai nemzedék, miket teremtettek az apák az üttörés súlyos viszonyai között; ám érezzük át, hogy az ösök veritéke árán megtört sima uton milyen feladatok hárulnak reánk és a jövőndő nemzedékekre!

Nagy, ritka családi ünnep lesz az, melyet még nem sok nemzet ülhett meg.

Gyűljön a nemzet oda a felséges uralkodó köré, a ki hazánkat oly atyai gondalal és bölcseséggel vezette az áldásos béke útjain, a haladásnak magaslatára és a ki — egy dicső ezredéves mult hű leteteményese — oda vezet a magyar népet egy szebb évezred küszöbére!

Lukács Béla,

kereskedelemlügyi m. kir. miniszter.

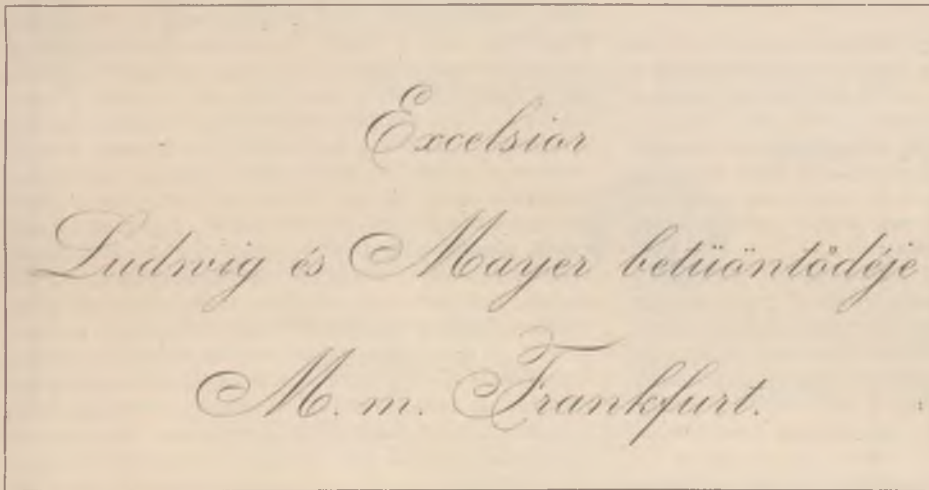
VEGYESEK.

Hátralékos előfizetőinket tisztelettel kérjük előfizetésük szives megújítására, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább is. Az előfizetési díj oly csekély, hogy bárki is előfizethet lapunkra, minden nagyobb megerősítés nélkül. Az előfizetési ár egész évre 2 frt, félévre 1 frt, mely postautalványon a kiadóhivatalhoz, Budapest, V. ker., hold-utca 7. szám alá küldendő.

Mellékleteinkről. Igen sikerült színnyomást tüntet föl jelen számunk mellékleteinek elseje, melyhez *Emich Gusztáv* ur, az »*Athenaeum*« igazgatójának jóvoltából jutottunk; azt hisszük, hogy kétszeresen örömet szerzünk általa olvasóinknak; először, mert a mat színben előállított képnyomása kiválóan sikerült, másodsor, mert *Emich Gusztáv* urnak művészi törekvésében imo feltaláljuk a nemes és művészi szieszen szép iránti kiváló érke által híressé lett boldogult atyjának méltó utódját, a mi biztosíték arra nézve, miszerint a vezetése alá jutott nagy intézet ismét sorompóba lép, hogy a magyar nyomdászat haladását a világnak bemutatni segítsen. A nyomáshoz használt lemezek a bécsi Angerer és Göschl intézetéből kerültek ki, míg a szükséges festékeket a hamburgi Beit és Philippi-gyár szolgáltatta, melyek közül először a fekete szín nyomtatott, következvén rá a többi öt szín a következő sorrendben: krapplak és cadmiumsárga; azurkék lakk egy kevés milorikkal; közép

cadmiumsárga; azurkék lak, milorikék, kevés szepia; császárak és cadmiumsárga. Gratulálunk az Athenaeumnak a dorék munkát végzett gépmesterhez, kitől még sok szépet lehetünk jogosítva várni. — Második mellékletünket, mely *Hornyánszky Viktor* ur könyvnyomdájából került ki, az »Új iriszy-nyomás« című cikkünkben beszéljük meg. — Harmadik mellékletünk, a *Divald*-féle műintézet gyönyörű fénynyomatú képe, saját magát dicséri. A remek kivitel, mely e munka minden legkisebb részletében is oly megkapóan nyilvánul, valódi művészi érzékre és kezekre vall, mellékletünknek művészi értéket ad és a már ugyanis híres műintézetnek újabb dicsőségére szolgál. Megemlítjük még, hogy a fénynyomathoz szükségelt fényképészeti felvétel ugyancsak *Divald* műtermében készült, mely körülmény elég bizonyíték arra nézve, hogy e jeles cég e téren is kitűnő versenyképességgel bír.

A millenniumi kiállítás XV. csoportjának (papíripar, sokszorosító műiparágak) elnökévé a kereskedelemügyi miniszter lovag *Falk Zsigmond* kir. tanácsost, a Pesti könyvnyomda-részvény-társaság vezérigazgatóját nevezte ki.

Haladunk! A *Budapesti Hírlap* már a közel jövőben a József-körúton újonnan épült palotában, saját nyomdájában fog előállítani. A lap nyomására *Wörner J. és társa* helybeli gépgyára két — ugynevezett »iker-körforgógépet« szállít, melyek most készülnek a külső váci-úti gyárhelyiségben és a hazánkban épített első ilyfajta gépek lesznek, újabb bizonyítékot adva nevezett gépgyári cégnek előhaladt munkaképességéről. (Az iker-körforgógépek sajátos szerkezetét lapunk 1891. évfolyamának áprilisi számában irtuk le körülményesebben.)

A millenniumi kiállítás, mely tudvalevőleg 1896-ban lesz, már most előre veti árnyékát. Nyomda-alapítási tervektől terhes a levegő, mindenfelől nyomda-alapításokról hallunk a fővárosban. Így a többek között hírlik, hogy oly cég is a pályázott a »Kiállítási Közlemények« előállítására (a mely lapot különben a legelőnyösebb pályázat utján a *Bróza Ottó* nyomdája nyert el), a mely még *nem is létezik* s csak akkor nyitotta volna a nyomdát, ha elnyeri vala a lapot. Hírlik továbbá, hogy a városerdőben, a kiállítási területen kívül (?) egy konzorcium nagy nyomdaépületet épített, hogy a kiállítóknak a közelségnél fogva rögtön rendelkezésére álljon. Hát mi örvendünk ugyan a nyomdaipar virágzása szempontjából a nyomdák szaporodásának, de attól félünk, hogy — sok lesz az eszkimó és kevés a foka.

Új nyomdaipari részvénytársaság alakult e hó elején »Fővárosi nyomda, vonalozó és könyvkötő részvénytársaság« cég alatt 100.000 korona alaptőkével. Az igazgatóság

tagjai: *Konn Sámuel* elnök, *Révész Adolf*, *Leitner Zsigmond*, *Lamm Ármin*, *Grüner Dávid*, *Engel Samu* és dr. *Biró Kálmán*. A felügyelő-bizottságba: *Szepessi Sándor*, *Löwy Adolf* és dr. *Schwarz Kálmán* választották meg. A vállalat technikai művezetője *Laub Leó*, kereskedelmi vezetője *Deutsch Károly*. Az új társaság üzleti működését már megkezdte.

A magyarországi munkások rokkant- és nyugdíj-egylete újabban ismét felhívást bocsátott ki, melyben hazánk munkásait tömeges belépésre szólítja fel, miután kivüle nincs egylet eddig Magyarországon, mely a munkásokat aggság esetén gyámolítaná, segélyezőné s így az elzúllástól megóvná. A beíratási díj április 2-ig 50 krra szállítottat le. Felvilágosítással szolgál *Szikora Zoltán* titkár az egylet helyiségében, VIII., *Rökk Szilárd-utca 23.*, vasárnap d. e. 10—12, d. u. 2—4 óráig; hétfőn este 7—¹/₂9-ig; a beíratások ugyanczen helyen és időben eszközöltetnek.

Levélbeni tudakozódások, levélbélyeg mellékelésével, a titkár lakására, VIII. ker., német-utca 19, czímezendők.

Excelsior-nak nevezte el a *Ludwig és Mayer*, *Majna* melletti frankfurti ismert betűöntő cég legújabb írott betű-produktumát, melyet mai számunkban alkalmunk van tisztelt olvasóinknak be is mutatni. Ezen írott betűfaj egészen új módon van öntve, mely által az ékezetek és a lent vagy fent kinyúló betűrészek megóvatnak a letöréstől. A betűk szép jellege bizonyítékot nyújt arra

nézve, hogy az illető cég újabb szolgáltatást tett a könyvnyomdászatnak, a mennyiben ezen betűfaj, gondos kezelés mellett, különösen névjegyeknél és egyéb kisebb kereskedelmi nyomtatványoknál, a litográfianak erős konkurrencziát csinálhat. Az írott betűkre különben általában, de különösen az »Excelsior« előállítási módjára nézve jövő számunkban »A betűöntődék és termékeik« cikkünkben bővebben is ki fogunk terjeszkedni.

A »*Republique Française*« utolsó napjai. A *Republique Française*, a francia politikai élet ez előkelő organuma, utolsó napjait éli. E hónap 15-én bevezette pályafutását, éppen tíz évvel azután, hogy alapítója: *Gambetta* meghalt. Első száma 1871-ben jelent meg s a közélet legkiválóbb férfiai támogatták, *Challemel-Lacour*, *Spuller*, *Ranc*, *Proust*, *Freycinet*, *Paul Bert* stb. voltak első szerkesztői és munkatársai s írói. 1886 óta *Reinach József* képviselő, a Panamabotrányból ismert báró *Reinach* öcsöje állt a lap élén, de nem tudta megszerezni a lapnak azt a tekintélyt, melyet *Gambetta* életében, mint ennek organuma élvezett. A büszke című *Republique Française* nagynevű dolgozótársai daczára mindinkább vesztett tekintélyéből és előfizetőiből, míg végre az utolsó kegyelemdöfést a Panamabotrány adta meg neki. A múlt héten csendesen kimúlt.

A *Iugosi Wenczely-féle* nyomdából többféle nyomtatványt kaptunk meghíralás végett. A beküldő előre bocsátja kisérő-levelében, hogy a munkák gyors előállítására nagy súly fektetetik és hogy az anyagszegénységgel — ha nem is úgy, mint egyéb vidéki nyomdákknak — de nekik is küzdeni kell. Hát ez utóbbit — szemügyre véve a nyomtatványokat — éppen nem tapasztaljuk, sőt mondhatjuk, hogy nem egy kisebb fővárosi nyomda elégednék meg szi-

vesen ez anyaggal. Az előbbi panaszszal pedig — a munkák sürgősségét illetőleg — a fővárosi nyomdák és nyomdászok is élhetnek. Amde a beküldött munkák nagy része után itélve, mégis csak elég idő juthat előállításukra, legalább ezt bizonyítja az egyes munkák túlterheltsége. A levélfejekre pl. nem kellett volna oly sok ékítményt használni, az oldalrészeket pedig inkább vonatkerettel elválasztani, így a többi vonalak inkább hozzásimulhattak volna. Az árjegyzéken az oldallécchez inkább egyöntetű masszív körzet illenék. A német oktáv számla, a Musikanten-Ball meghívója, a Concordia betéti könyv címe és a többi egyszerű munka kifogás alá nem eshetik, sőt mondhatni tetszetősek, miben a gépmesternek is érdeme van, mint a hogy a nyomás mindvégig elismerést érdemel. A Concordia zárszámadásának is jó a címe, de kár ily egyszerű folyó munkára annyi időt áldozni. A meghívókon és a többi apróbb nyomtatványokon kissé túlnagy betűk vannak alkalmazva, ajánljuk a kisebbek használatát.

Udvari könyvkereskedés. Székesfejevárott 45 év óta szolgálja a hazai kultúrát Klökner Péter könyvkereskedése, a mely saját kiadásában is sok becses munkát bocsátott közre. A király is elismerte most e jeles czég érdemeit s főruházta a »cs. és kir. udvari könyvkereskedő« címével. Vidéki kereskedőt még nem ért nálunk ilyen kitüntetés. A székesfejevári sajtónak, a mely a legjobbak közül való, szintén Klökner Péter vetette meg alapját körülbelül husz évvel ezelőtt egy szerény hittelappal.

Új vidéki nyomdák. Eperjesen *Hedry Bertalan* új nyomdát állított; Kassán pedig *Nemes F. czég* alatt jött létre új könyvnyomda, betűöntődével kapcsolatban. Kérdés, siker ezen újabb kísérlet, vidéken betűöntődét állítani, több sikerrel fog-e járni, mint az eddig ezen irányban tett lépések. Ugy tudjuk, hogy az alkotmányos aera beköszönte óta már három helyen próbáltak szerencsét vidéken betűöntődével, de ezek mind rövid életűek voltak; így Aradon a volt Goldscheider Henrik-nyomda, továbbá Pozsonyban Nirschy Pál, és végül ezelőtt néhány évvel König Salamon N.-Szt.-Miklóson birt betűöntő-osztálylyal, de csakhamar felhagytak vele. Különben ezen megjegyzésünk nem akar »memento mori« lenni az ifjú vállalatra nézve, mely teljes rokonszenvünket bírja.

Kner Izidor gyomai nyomdatulajdonos beküldte szerkesztőségünknek »A kereszténység és korunk« című nagy munkának utolsó (ötödik) kötetét. A 8-rétben öt vaskos kötetet tevő munka összesen 171 ívre terjed és daczára eme nem mindennapi nagy terjedelmnek, úgy a szedés, mint a nyomás mi kívánni valót sem hagy hátra; a szedés gondnal készült, a nyomás mindvégig egyenletesen van tartva és tiszta, úgy hogy a kiállítás akármely fővárosi nyomdának is becsületére válnék.

Berger és Wirth lipcsei festékgyárosok újabban ismét egy, bár csak négy színnel nyomott, de rendkívül kellemes hatású nyomáspróbával leptek meg bennünket. A kép váromladékat, a még félig ép falakhoz épített házacskákkal, ábrázol, a régi bejáratnál néhány emberi alakkal; maga a régi várfal, a bomladozó padlásfalazattal bíró ház, a rozzant kerítés és általában az egész környezet annyi közvetlen hűséggel van ez egyszerű négy színnel, természetesen többféle alkalmazása által, előtüntetve, hogy a szoba falán, keretben, alig mondaná valaki nyomásnak. A használt négy szín: illusztráció-festék, krapplak, chromsárga és kék, valóban dicsőségére válik e jönevű festékgyárnak.

Papiros-kiállítás. A közép-német papiregylet 1893. április 11—13-án a kereskedelmi egylet házában Lipcsében szakkiállítást rendez. A kiállítás magába foglalandja a papiros-, írószköz- és bőráru-szakokat, a könyvpiart és az ezzel rokon iparágakat. A kiállítási tér ára négyszögméterenkint 5 márka lesz. Résztvehetnek külföldi kiállítók is. Programmok

és bejelentési lapok a bizottság elnökénél: Nestmann Brunónál Lipcsében kaphatók. Szakemberek, kik a legközelebbi lipcsei husvéti könyvvásárt meglátogatni szándékoznak, vagy egyébként Németországban akad ez időtájt dolguk, ne mulasszák el e kiállítást megtekinteni, annyival is inkább, mert újdonságokban nagy választékra van kilátás.

Kettősen működő dombornyomó gép. *Krause Károly* előnyösen ismert lipcsei gépgyára oly szerkezetű dombornyomógépeket állít újabban elő, melyek csekély javításokkal még egyszer annyit képesek produkálni az eddigi ilyfajta gépekkel szemben. A javítás abból áll, hogy a gép szánya, melyen a dombornyomás történik, az eddighez képest még egyszer akkora hosszúságot nyert, járása pedig olyképp módosított, hogy a tégely mindenkor föl- és lejárásával a szán vagy előre, vagy pedig visszatolódik. Ha tehát a gép előtt álló *A* munkás felé közeledik a szán, úgy ez a nyomandó lemezt beilleszti a gépbe, s ezzel a lemez a tűzszekrényen levő metszvénylap alá kerül. Ennek megtörténte után a tégely fölemelkedik és megtéttetik a szükség szerinti nagysokú, vagy pedig gyöngébb sajtolás; erre a tégely alászáll, a szán pedig előre tolódik, *A* munkás felé, ki kész munkáját ekkor kivesszi a gépből. Mialatt *A* munkája sajtoltatik, a gép mögött álló *B* saját lemezét ráilleszti a szánra és ennek előre járásával megtörténik sajtolása a tégely újlagos fölemelkedésével. S ilyen kettőzött gyorsasággal folyik a munka tovább. A gépnek használt vehetik nemcsak a könyvkötők, hanem csekély változtatással a chromképekhez szükséges papirlemez-nyomók is. Két munkás segélyével a gép 14—20 nyomatot végez egy perc alatt. — Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy a szász király f. hó 6-án Lipcsében való időzése alkalmával egyebek közt *Krause Károly* nagykiterjedésű gyárhelyiségeit is megtekintette és igen érdeklődött valamennyi munkaágra iránt. A gyár 1855-ben alapított és jelenleg 700 munkást foglalkoztat, továbbá 430 segédgépet; évi előállítási képessége 3400 gép.

A párisi fametszők egyesülete elhatározta, hogy tekintettel tagjainak folyton növekvő foglalkozásnélküliségére és a fényképészeti eljárás mind nagyobb arányokat öltő versenyére, műhelyeiben a legközelebbi öt esztendőben, szükség esetén azon túl is, tanoncokat föl nem vesz; az egyesület keretén kívül álló xilográfusok hasonló irányban való magatartásra szólítottak fel, és az utóbbiak közül többen már késznek is nyilatkoztak erre.

Furcsa monopolium. A görög kormány, mely örökös pénzübeli szorultsággal küzdök, most olyforma törvényjavaslatot dolgozott ki, mely szerint az ókori görög remek-írók munkáinak kiadási joga állami előjognak fog nyilvánítani. A javaslat a hellén mesterműveket nemzeti közvagyonnak tekintti, minélfogva nem engedhető meg, hogy azok egyesek üzleti spekulációjának tárgyait képezzék. Az ezek kiadásából folyó esetleges jövedelem csakis az államot illetheti, melynek hivatása a hellénismus általános érdekeit előmozdítani. A tudós világ ezen indokolást nagyon is megtámadhatónak találja.

Londonban a hírlapnyomdák újabb időben kellemetlen zaklatásnak vannak kitéve egy élelmes csempész csínyje következtében. A szivarok és a dohány Angliában is, mint nálunk, a kormány monopoliumát képezik és így megtörtént, hogy kísérletet tettek ezen cikkek hecsempészésével rotációs-nyomásra való üres papírtekersekben; a vámkezelő hivatalnokok azonban csakhamar rájöttek a turpisságra és azóta csak hivatalosan csomagolt tekercek vitethetnek a nyomdába, hol azok vámközlegek jelenlétében bontatnak fel.

A londoni »Globe« című lap nyomdájában a közelmult napok egyikén tűz ütött ki a kora reggeli órákban, mely az egész nyomdát elhamvasztotta.

GRAFIKAI SZEMLE

Havi folyóirat

— * az összes grafikai * —

↓ ágak számára.

Minden számhoz
melléletek.

Állandóan érdekes
tartalom.

Előfizetési ára: Egész évre 2 frt. * Félévre 1 frt.

Hirdetések jutányosan számíttatnak.

Melléklet a „GRAFIKAI SZEMLE”

1893-iki 3-ik számához.

I.

Az „Athenaeum” nyomása.

Melléklet a »Grafikai Szemle« 1893-iki 3-ik számához.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

EREDETI FELVÉTEL
és
FÉNYNYOMAT

DIVALD KÁROLY FIAI
MŰINTÉZETÉBŐL
Budapest, hatvani-utca 1. sz.

»TESSÉK ALMÁT VENNI!«

(KALOTASZAGI JELMEZ.)

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A legnagyobb könyvtárak. A világ legnagyobb könyvtára kétségkívül a párisi nemzeti könyvtár. Nem kevesebb, mint két millió nyomtatott könyv és 200.000 kézirattal van a könyvtár tágas termeiben fölhalmozva. Utána következik a londoni British Museum, a hol 1,500.000 könyv áll a tudós kutatók rendelkezésére. Péterváron a császári könyvtárban 1,000.000 könyv van összegyűjtve. A németországi városokban is vannak nagyobb könyvtárak. Münchenben a királyi könyvtárban van 900.000 könyv. A berlini könyvtár 800.000, a drezdai 500.000, a göttingai egyetem könyvtára 500.000 könyvet tartalmaz. Aránylag legkevesebb könyv van a bécsi könyvtárban, a hová eddig csak 400.000 könyvet tudtak összegyűjteni. Legjobban látogatja az olvasó közönség a londoni British Museumot. — A most megjelent kimutatás szerint ugyanis az elmúlt évben 890.820 látogatója volt a múzeumnak, ebből 190.310 látogató a könyvtári termeket kereste föl. A kölcsönvett könyvek száma 1 millió 269.720 volt.

A bibliából a British Museum könyvtárában 2700 különféle kiadást őriznek, melyek közül 75-öt még a XV. században nyomtattak. Erről a világhírű gyűjteményről most adtak ki egy vaskos kötetet tevő katalógust, melyben igen sok unikum és ritkaság soroltatik fel. Nevezetes például a madagaszkári nyelvben 1830-ban nyomtatott biblia, mely az ottani keresztény üldözések miatt igen ritka. Amerikában a legelső bibliát 1661-ben nyomták és pedig a massachusetts-indiánok nyelvére fordítva.

Indiában jelenleg 573 hirtap és folyóirat jelenik meg 16 különböző indus dialektusban. A legnagyobb kelendőségnek örvend a »Gujerathi Samachar« című napilap 1500 példánnyal és a 20.000 példányszámú hetenkint megjelenő »Bengali Bangabassi«. Könyv és röpirat 7658 látott napvilágot az utolsó esztendőben, melyek közül 92 százalék belhoni tájékoztatás volt írva.

Az Athenaeum lexikonának 35. és 36. füzetei is megjelentek immár, s az egész mű közeledik befejezéséhez. A kitünően használható s rendkívül tanulságos kézikönyvet melegen ajánljuk t. olvasóink figyelmébe.

HIVATALOS RÉSZ.

IV. havi fölolvasó ülés 1893. február 19-én.

1. Elnök *Tanay József* megnyitja az ülést, örömeinek adva kifejezést, hogy a tagok ily szép számban jelentek meg. Felkéri *Scheicher Géza* tagtársat, hogy felolvasását »Az idei dísznaprakiról« kezdje meg. *Scheicher* tagtárs mindvégig figyelemmel hallgatott felolvasását az egybegyűltek éljenzéssel fogadták. Elnök köszönetet mond felolvasónak és felkéri *Wözner* tagtársat, hogy »Az első kecskeméti nyomda« című dolgozatot felolvasni sziveskedjék. A felolvasás végeztével Elnök a szíves felolvasónak köszönetet mondott.

2. Titkár az utolsó havi ülés óta történetéről a következő jelentést teszi:

A már több ízben említett taggyűjtő-ívek kibocsátását a legutóbbi választmányi ülés egyelőre elhalasztotta alkalmasabb időre. — Hogy a jövő évi »Évkönyv«-be a vidéki nyomdák statisztikája is fel legyen véve, oly módon határozott a múlt választmányi ülés, hogy augusztus hónapban az Évkönyv előfizetési felhívásával együtt bocsátja ki a kérdő-íveket. — A Kézikönyv, mint Körünknek jelenleg egyik legfontosabb terve, ma már a kibontakozás stádiumában áll; a Kör két bizottsága legutóbb egy teljes tervezetet készített, mely tervezet a felhívásban egész terjedelmében közöltetni fog. Szerkesztőnek Ács Mihály ur, a Kör t. elnöke lett megnevezve. A legutóbbi választmányi ülés a Kézikönyv ügyében rendkívüli közgyűlés összehívását határozta február hó 19-ére, a hol indítványozni fogja, hogy a megjelenendő Kézikönyvet a Kör tagjai 33 százalék engedmény-árban szerezhessék meg; továbbá a rendkívüli közgyűlés hatalmazza föl a két bizottságot a Kézikönyv nyomtatása fölött intézkedni; végül szavazzon meg a rendkívüli közgyűlés a Kézikönyvben megjelenendő cikkekért 30 Ft maximális honorá-

riumot. — A Kossuth-szobor bizottsága felhívást küldött be gyűjtés végett; a választmány — oly értelemben, mint a Mátyas-szoborra — megszavazott 5 frtot. — A belvárosi takarékpénztár igazgatósága értesítette Körünket, hogy bár a többi takarékpénztárak 3¹/₂%-ra szállítják le a kamatokat, ők megfizetik továbbra is a 4%-ot; a választmány megbizta elnököt és pénztárost, hogy tudakolják meg, tényleg-e a 3¹/₂%-os leszállítás, ha igen, úgy a Kör pénzei mondassanak föl és a belvárosi takarékpénztárban helyeztessenek el.

Beléptek a Körbe: Walter Ernő (Hungária), Szokolay János (Szeghalom), Regidkó Márton (Kálmán M. és társa), Bauer Ignác és Grósz Ferencz (Hornyánszky), Mihók Gyula és Höflinger István (Athenaeum), Goldfinger Mór és Somlyai Imre (Nagyvárad), Ligeti Jenő (Lloyd), Szalay Sándor (Rózsa).

Kiléptek a Körből: Csató Zsigmond, Bernáth Kálmán, Haas Geza, Gábos Gergely, Reismann Hermann, Löffler Lipót, Kruscheck János, Lerner Dezső, Hahn Albert, Egedy Antal.

Hátralék miatt töröltettek: Flock Sándor, Littauer R. Lipót, Michel József, Metzger Nándor, Gyóry Ferencz, Drozd Ferencz, Zwillinger Mór, Móre Lajos.

Meghalt: Hegedűs József.

Ugy a titkár, mint a pénztáros jelentése január hóról tudomásul vették.

3. Szakkérdés nem nyújtott be; erről tehát a választmány fog gondoskodni.

4. Az indítványoknál *Fodor Árpád* tagtárs kérdést intéz, hogy miért nem kaptak a Szakköri tagok fali naptárt? *Csorda* és *Gelberger* tagtársak hozzászólása után Elnök felvilágosító szavait a havi ülés tudomásul veszi.

Egyéb tárgy nem lévén, Elnök megköszöni a szép számban való megjelenést, az ülést bezárja. *Gelleri*, titkár.

Rendkívüli közgyűlés 1893. február 19-én.

Elnök *Tanay József* szíves türelmét és figyelmét kéri a megjelenteknek a mai rendkívüli közgyűlés fontosságára; az ülést megnyitja és fölkéri másodtitkár a rendkívüli közgyűlés tárgyainak előterjesztésére.

Másodtitkár a következőkben teszi meg előterjesztését:

Tisztelt közgyűlés!

Alapszabályaink 6. §-ának b) pontja szerint »a Kör rendes tagjai havonként 30 kr. tagsági díjat fizetnek, a melyért a Kör kiadványait ingyen kapják, annak minden kedvezményét élvezik s az üléseken választói és választási joggal bírnak«.

A midőn a választmány a Kézikönyv kiadását elhatározta, tudatában volt annak, hogy a Kézikönyvet, mely a Körnek nem csekély anyagi áldozatába kerül, teljesen ingyen nem adhatja; habár az alapszabályok kimondják is, hogy a Kör kiadványaira a tagok igényt tarthatnak, de nem mondja ki, hogy minden kiadványa ingyen adandó a tagoknak.

A mű kiadásának tervezete múlt évi október havi jubiláris ülésünkön tudomására jutott tagtársainknak, most még csak azt óhajtuk megemlíteni, hogy a kiadás füzetekben történik és hogy a mű terjedelme körülbelül 44–45 ivre (22 füzet) van tervezve. A szak- és irodalmi-bizottságok buzgóságának köszönhetjük, hogy most már kész indítványonl léphetünk a t. közgyűlés elé, a mely szerint nem tagoknak a mű füzete 20 kr. lenne, a Kör tagjai pedig 33 százalék engedménnyel kapják.

A választmány a mű nyomtatását is a szak- és irodalmi-bizottságra óhajta bízni, már azért is, hogy a mű kiadásának, szerkesztésének, szóval az egész műnek létrehozása egy kézben összpontosítottassék, a mi sokkal czélszerűbb is, mintha például a Kör ezt a választmányra bízna.

Hogy a két bizottság tudhassa, meddig terjeszkedhetik a Kézikönyvben megjelenendő egyes cikkek *esetleges* díjazása tekintetében, szükséges bizonyos összeget, mint legnagyobb összeget, a közgyűlésnek megállapítania. Bár azt hiszi a választmány, hogy a szaktársak áldozatkészségéből kevés lesz a díjazandó cikkek száma, mégis óhajta kimondani, mennyi lehet az egyes cikkek írói honoráriumai.

Ezek folytán a választmány indítványozza, hogy:

1. Mondja ki a rendkívüli közgyűlés, hogy a Kör által kiadandó Kézikönyvet a Kör tagjai 33 százalék engedménnyel áron szerezhetik csak meg, miután a könyv kiadása a Körnek nagy anyagi áldozatába kerül.

2. Bízza meg a rendkívüli közgyűlés a Szakkör irodalmi- és szakközvetítő bizottságát, hogy a Kézikönyv hol nyomtatása iránt saját legjobb belátása szerint intézkedjék.

3. Mondja ki a rendkívüli közgyűlés, hogy a Kézikönyvben megjelenendő egyes cikkeknek maximális díjazása a 30 frtot meg nem haladhatja.

Indítvány tételt, hogy a Kézikönyv ne füzetes kiadás legyen, hanem kötetes. Elnök megmagyarázza, hogy miért határozta a választmány a füzetes kiadást, a miben az ülés megnyugodott. — *Gelberger* tagtárs a 3. pont elhagyását óhajta, s hogy bizassék a szerkesztőre a honorárium adása. *Feldmann Mór* és Elnök hozzászólása után a választmány indítványai elfogadtak. — Indítvány intézkedni, hogy pályázat tüzessék ki az egyes cikkek megírására. A Kézikönyv ügyével megbízott bizottságok bár a legmesszebb

menő terveket vették programjukba, mindazonáltal figyelembe vették az indítvány. — *Gelberger* kérdést intéz, hogy mikor bocsátatik ki az előfizetési felhívás. *Elnök* megadja a felvilágosítást; a megjelentek szives türelmét és érdeklődését az ügy iránt megköszönve, a rendkívüli közgyűlést bezárja. *Gelléri*, tiltár.

Február hóban a tagsági illetékeket a következő üzletek küldték be: Államnyomda 2.40, Athenacum 9.—, Brózsza 1.30, Buschmann —.70, Czettel és Deutsch 2.10, Fischer és Mika —.60, Franklin 4.80, Hornyánszky 2.70, Kálmán M. és társa —.90, Légrády 1.50, Markovics és Garai 1.80, Mezei 1.20, Neumayer 1.20, Orsz. Ért. 1.80, Lloyd 4.—, Posner —.60, Részvény 12.90, Rudnyánszky 5.40, Schlesinger és Kleinberger —.60, Toldy —.90, Várnai —.90. — légyes tagoktól befolyt: Salamon József 1.20.

Az 1848/49-iki erekllye-muzcumba, mely újév óta új helyiségben van, — a Károly-körút és dohány-utca sarkán, (Huszár-ház) Körünk tagjai részére még kaphatók 15 kros kedvezményes árú belépő-jegyek *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosnál a részvény-nyomdában (V. ker., hold-utca 7.)

A t. házipénztáros urakat tisztelettel kérjük, hogy a tagsági illetékeket pontosan szedjék be és szállítsák be minden hó 10—12-ig az üzletben alkalmazott összes szakköri lagok névjegyzéke kísérelében *Rencsisovszky Ferencz* pénztároshoz (részvénynyomda), mert az a tag, ki két hónappal hátralékban van, nem kap Grafikai Szemlét.

A lap szétküldését illető reklamációk *Gelléri Mihály* urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénynyomda, Hold-utca 7) intézendők.

Értesítés. *Divald K. és fiai* czég (hatvani-utca 1.) és *Kurzweil Frigyes* fényképész (Dorottya-utca 11. szám) Körünk tagjainak és családtagjainak fényképek készítésénél az alább feltüntetett rendes árszabályukból 33%-nyi engedményt adnak, mit azzal hozunk tudomásra, hogy c kedvezmény igénybevételénél mindenkor a tagsági jegy mutatandó fel igazolásul. — A rendes árszabály a következő: 12 db. Mignon-kép 3 frt, 6 db. 2 frt (csakis felnőtteknek); 12 db. visit-kép 7 frt, 6 db. 4 frt, 3 db. 2 frt 50 kr.; 12 db. kabinet-kép 14 frt, 6 db. 9 frt, 3 db. 6 frt, 12 db. Makart-kép 20 frt, 6 db. 12 frt, 3 db. 9 frt; 12 db. boudoir-kép 25 frt, 6 db. 14 frt, 3 db. 10 frt.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Többeknek. Az 1891. évfolyam megmaradt és az idősebb tanoncoknak ingyen szétküldött mellékleteiért ugyszólván az egész országból kaptunk köszönő sorokat. A mellékleteknek ingyen adásával az volt a célunk, hogy abból az idősebb tanoncok tanuljanak s a tanultakat pályájukon hasznosítsák is s azt hisszük, ezt a célt részben el is értük, mert a mellékletek könnyebb accidens-munkák lévén, abból tanulhatnak is a tanoncok. — Itt szolgáljon tudomásul, hogy azoknak, a kik jelentkeznek s a kik a 10 kr. portóköltséget bélyegben beklüldik, még szolgálunk ily mellékletekkel, a míg a készlet tart.

H. S., Módos. A Kulbe-féle füzetek igenis megrendelhetők füzetként és pedig a pénz előleges beklüldésével.

K. F., Budapest. Jövő számaink valamelyikében megfelelünk.

M. Gy., Lugos. Lapunk már nyomás alatt volt, midőn b. küldeménye megérkezett, tehát csak jövő számunkban hozhatjuk.

LAPUNK 1892. évfolyamából még néhány teljes példánnyal rendelkezik a kiadóhivatal. Az egész évfolyam ára portóval együtt 2 frt 20 kr. A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők.

A lap papiroza *Dávid K. és Fiaól.* — Szövegírás az *Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felölös szerkesztő: TANAV JÓZSEF. * *Főmunkatárs:* BAUER JÁNOS M.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdánkenti elárúsításával a fővárosban *KUBIN J. colporteur* van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétzeri közlésnél 30, hatszori közlésnél 15% engedtetik

Zur Intelligenz-Blatt

Az intézet ajánlja magát illusztrációk előállítására: **chemigráfia, fototipia, chromotipia, fotolitográfia és autotipia** útján. — Autográfai rajzkellékek, **szabadalmazott szemecses és tónuspapírok**, kréták és tusok gyára. — Dombordezésre szolgáló valódi belga horgany, 50:80 cm. nagyságú lemezekben 5 frt 50 krétt, tetszés szerinti kisebb méretekben 1000 □-cméterenkint 2 frt. Munkáinkhoz a rajz és az átnyomat mikéntjére vonatkozó technikai útbaigazításokat mellékelünk.

Fénykép és
Fototechnikai + +
+ + + + Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST
Hatvani-utca 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:
ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukcióikkal 1 méter nagyságig
FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

BECHER FRIGYES
ÉS TÁRSA

BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. SZ.

TELEFON 1308.

Nyánjak a t. könyv- és könyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányait, u. m.:

természetes + + + +
+ + **és glacé-hartonpapir**

ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

Géplevelboríték

Lévjegy-

Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papirárúk

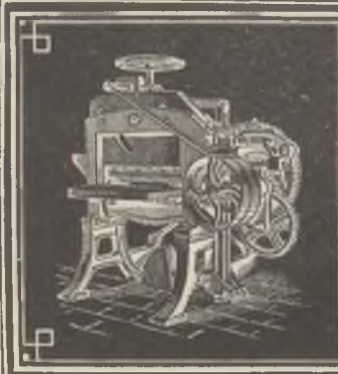
Kapható		Kapható
minden		minden
papírkeres-		papírkeres-
kedésben.		kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza
Budapest

V. kerület, Arany János-utca 20. szám alatt.

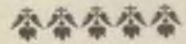

Karl Krause Leipzig.

Főképviselőt
Ausztria-Magyar-
ország részére:

PAUL BECKERT
WIEN
IV., Starhemberg-
gasse 24.

KRAUSE KÁROLY LIPCSÉBEN

KÖNYVNYOMDAI ÉS KÖNYVKÖTŐI GÉPEK GYÁRA.

Raktáron vannak s azonnal
szállíthatók a következő

ÚJ GÉPEK:

9 drb lepréselő-gép,	16 drb hajtogatást lepréselő gép	92 drb papir-lemez-olló,
4 » dörzsölő-gép,	1 » formázó-gép,	1 » papir-lemez-hajlító-gép,
12 » kivágó-gép,	1 » frictiós fényező-gép,	5 » patent könyvhát-gép,
6 » egyensúly-gép,	1 » gázmotor,	18 » lyukasztó-gép,
4 » kézi-sajtó,	2 » ránczó-henger-készül.,	1 » petroleum-motor,
2 » tégelynyomó-gép,	96 » fényező- s csomag.-prés,	2 » dombornyomó-henger- készülék,
5 » fényező-gép,	3 » hidraulikus-prés,	2 » keresztbevágó-gép (Verny-Krause),
27 » karton-olló,	7 » szélzet harántvágó-gép,	1 » keresztbe- s diagonalba- vágó-gép,
9 » másoló-gép,	1 » szélz. harántv.-gép gőzre,	45 » reczéző- és bevágó-gép,
1 » gőz-lepréselő-gép,	3 » körkártya-olló,	14 » hátgömbölyítő-gép,
3 » gőz-dombornyomó-gép,	8 » körpapírlémez-olló,	16 » simító hengerkészülék,
7 » gőz-aranyozó-gép,	9 » körlemez-olló reczéző- géppel,	5 » Balanz-prés,
3 » drótfűző-gép,	2 » réznyomó-prés,	25 » könyomdai kézi sajtó,
37 » sarok-kivágó-gép,	1 » késköszörülő-gép,	3 » könyomdai taposó-gép,
19 » körsarok-kivágó-gép,	8 » monogramm-dombor- nyomó-gép,	65 » aranyozó-gép.
4 » befűréselő-gép,	216 » papírvágó-gép,	
1 » papírtáska-kivágó-gép,		
2 » hajtogató-gép,		

BEIT & PHILIPPI
Fabrik von schwarzen
und bunten
BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN
FIRNISSEN.
„HAMMONIA“ WALZENMASSE.
HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

**KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET
HAMMONIA HENGERANYAGOT
KENCZÉKET.**

Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST, Nagykorona-utca 3.

A legújabb

EXCELSIOR

Schreibschrift

írott betűket (helyettesítik a litográfiát)

ajánlanak

LUDWIG ÉS MAYER

betűöntődéje Majna m. Frankfurtban

Mintalapok ingyen és bérmentve.

Minden nyelvhez való ékezetek készletben vannak.

BÖLE JÓZSEF

NYOMDAI ASZTALOS

BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Egy 80 rekeszszel ellátott czimszalag-szekrény
igen jutányosan eladó.

Nyomdai szekrény- és állvány-javításokat és
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.

KÜLÖNLEGESSÉG

FESTÉKEK AZ ÖSSZES GRAFIKAI
IPARÁGAK RÉSZÉRE

BERGER & WIRTH
és
FREY & SENING

EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI

LIPCSÉBEN

FIÓKOK:
BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.

VIKTÓRIA és BIANKA

HENGERANYAG.

Raktár és képviselőt:

Polacsek J.-nél Bécs, IV., Belvederegasse 3.

RÉZLÉNIA-GYÁR.

H. BERTHOLD

BERLIN

SW., BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Mintákat és árjegyzékekkel ingyen és bérmentve küld.

* PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. *

Betűöntőde, galvanoplasztikai
és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:

ÍROTT, KÖRLEVEÉL
és
MEDIÆVAL-BETŰK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

Rust J. H. és Társa

BKTÜÖNTÖDÉJE ES MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bárminő nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleániák és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kitiintelve. * Szolid kivitel.

WEINWURM ANTAL

fényképész,
első magyarországi chemigraphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű borganyvesztési duczt autotypia, phototypia, chemigraphia es chromotypia utján. Alprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosíthatnak.

Külön bevonatú ábrák kivétel fényképfelvétele.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I., KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.	100 ko Frt kr	Másolófestékek	1 kilo Frt kr	Színes festék.	1 kilo Frt kr	Selyemzöld, süvegben,	1 kilo Frt kr
a) Gyorsajatóknak.		lila, kék, fekete vörös	6	Kő- és könyvnyomdákknak.		4 árnyalat	3
CCII Hirlapfesték	52	Könyvnyomda-festék.	8	Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	2
CCII »	60	Kézi- és gyorsajatóknak.		» 2	36	4 árnyalat	12
CCII »	68	Gravírfesték II.	150	» 3	24	Chromoxyd-zöld, legfin.	12
CCIII Könyvfesték	76	Tollfesték II.	2	Geraniumlak 0	24	» valódi olivzöld	6
BII »	84	» I.	2	» 1	24	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BI Accidensfesték	90	Tollfesték I.	3	» 2	16	» 2 »	4
AIII Illusztráció-festék ..	120	Krétafesték III.	4	» 3	16	» 3 porban	2
AII »	170	» II.	7	Florentini lakk 1	12	Kobaltkék, legfinomabb	40
AI »	250	» I.	10	» 2	4	Párisi kék	5
		Átnyomó festék	6	Rózsaszínű krapplak 1 ..	10	Millori kék világos és sötét	5
AO Disznyomáshoz	4	Ércnyomó festék II.	120	» 2	10	Sepiabarna	4
AOO »	6	» I.	150	Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Terra di Sienna	2
AOOO »	8	Kenczék.		Czinóber-utánszat	2	Mahagonibarna	2
		Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		Antikármin	8	Kremsi fehér	2
b) Kézi sajtóknak.		Gyöngye	1	Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Hőfehér	1
CCII Könyvfesték	90	Középerős	120	» 2	16	Finom színes festékek	
CCI »	1	Erős	140	» 3	12	kenczében törege, körül-	
BBII Accidensfesték	120	Aranyfüst-kencze	2	Chromsárga, vegy. tisztla,	3	belül 25%-al olcsóbbak.	
BBII »	160	Ércnyomáshoz	1	» 4 árnyalat, süvegekben ..	3	Bécsi hengeranyag.	
BBI »	240			Chromsárga, vegy. tisztla,	2	3. sz. Igen szilárd	150
AIII Illusztrációknak	3			» 4 árnyalat, darabokban ..	2	2. » Szilárd	150
AII Finom »	4			Cadmiumsárga, 2 árnyal. ..	24	3. » Crème	150
AAI Disznyomáshoz	6			Ockersárga, 4 árnyalat ..	2		
AAO Glaçépapír-nyom.	8						

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sonto. Hordók ingyen, dobozok eredeti áron.

LEVÉL-, RAJZ-, IRÓ-,
 NYOMDA-, SZINES BORITÉK-
 és
 LEMEZ-PAPIROK.

Dávid Károly és Fia
 BUDAPEST
 Papirgyári Raktára.

Mintákkal szolgálunk.

BETŰÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER és MIKA

Nagy választékot tart a legkülönfelebb czélszerű és dívatos

**KÖNYV-
 ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.**

Kivállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

***
 BUDAPEST, KIRÁLY-UTCA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Telefon 870.

**Első Magyar Könyv- és Nyomdai
 Festék-Gyár**

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
 kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZITÉSE.
 »Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMELEL DÍJAZVA.

Telefon 870.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosítatnak.

* * *

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV-ÉS CZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLEBB ÉKITMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEN.

GALVANOPLASTIKA. ❁ ❁ ❁

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ **TÖMÖNTÖDE.**

E lap szövege az öntöde betűivel nyomott.

Nyitra. Huszár István. Iritz Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Aurora« nyomda.	Szerencs. Simon J.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungaria« könyvnyomda- szövetkezet. »Reschitzaer Zeitung« ny.	Szakolcza. Skarnitzl Örökössei.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oroszáza. Veres Lajos. Alstädter M. J.	Rimaszombat. Győrffy Pál. Szűcs László. Rábely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szilágy-Somlyó. Böllöni Sándor.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzer. Miletics Szvetozár. Pajevis Arzán. Popovics Testvérek. Pavlovics és Jocics.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Régen. Burghardt R. Sebesch Károly.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs és Pauncz.	Ungvár. Fésüs József. Gellisz Miksa. »Kelet« nyomdája. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsashegy. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Szombathely. Bertalanffy J. Gábel A. Kramer M. Seiler H. Özvegye.	Ujverbász. Berkovics Márk főlk- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Fiedler A.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vác. Mayer Sándor. »Hunna« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Széplak. Nyitraivölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	Sárvár. Jakoby Bálint.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	Tapolcza. Löwy B.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Márk.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	Tasnád Fésüs József.	Versecz. Wettl és Veronits. Kirchner J. Özvegye. Kassanovits M. Füger Ida.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Koszanics és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (tulajdonos dr. Viszoly).	Landesmann es Társa.	Szeghalm. Ifj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Hidy János.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szegárd. Báter János. Ujtalussy Lajos.	Temesvár. Csanádmegyei nyomda. »Délmagyarországi Reform« (tul. Ifj. Steiner Károly).	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Hidy János.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Tajzs József. Tajzs M. özvegye.	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Székellyhid. Kohn Sámuel.	Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Stéger Ernő. »Posaune« nyomdája. Uhrmann Henrik.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Hidy János.
Pécska. Ruber István.	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székely-Udvarhely. Becsek D.	Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.	Zala-Egerszeg. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Perjámos. Pirkmayer K.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székesfejérvár. Márián Gy. Singer E. Szammer Imre. Szammer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Tisza-Füred. Löw Samu.	Zenta. Schwartz Sándor. Klenóczky és Biró.
Pöstyén Gipsz II.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Szemcz. Fischer Náthán.	Tolna. Selly József.	Zilah. Seres Samu. Zólyom. Nádossy G.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer K. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt B. Utóda. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Éder és Társa. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Simontornya. Jeruzsálem E.	Szentcs. Sima Ferencz. »Szentcs és Vidéke« nyom- dája.	Tolna-Szántó. Szabó Miklós.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Obláth R. Rubinstein N.
	Stájerlak. Rose V.	Szered. Sterner Dávid.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zsombolya. Wunder Rezső.
	Sümeg. Nobel Ignác.		Topolya. Schwarz M.	Zsolna. Áldori Manó.
	Szabadka. Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Társa Petrovits Dusan.		Torda. Pollak Móricz.	
			Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	
			Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illok. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Jovanović P. Kugli és Deutsch. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostinčar K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Karlócza. Pavlović K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Szizek. Fanto Adolf. Junker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Manković P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	
Gospic. Zupan M.	Mitrovicza. Trumić Konstantin. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédek egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvívő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: **Arad:** Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. **Brassó:** Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. **Debreczen:** Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. **Kassa:** Eln.: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. **Kolozsvár:** Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. **Nagy-Várad:** Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczé Tivadár. **Pécs:** Elnök: Taizs József; pénztárnok: Rovatsék J. **Pozsony:** Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. **Szeged:** Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. **Temesvár:** Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombeni könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-egylet-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonsági köre.

Elnök: Concha Károly (Horvánszky V. könyvnyomdása, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre. Elnök: Hoffmann Kelemen (Hungária-nyomda, V., váci-körút 34. sz.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Site József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődeje).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ebredés« - dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-egylet-társ.)

»Typographia« - dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia« - dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Kruncert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwo drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzoló és nyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzoló és nyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopicsev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgame 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyező-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és kőnyomdászok és rajzoló egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Boekdrukkersbond.) Elnök: Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Bilgarsko Tipografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Državen Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Francoorszag. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keuffer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladets« nyomdája Kristianiában.

Olassország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Orossország. Nyomdász-társaság Riga-ban. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, ezimzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdák munkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografi din România.) Elnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.